

SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI PROGRAMU
NA RZECZ SPOŁECZNOŚCI ROMSKIEJ W POLSCE
W 2013 ROKU

Podstawą finansowania *Programu na rzecz społeczności romskiej w Polsce (Program)* w 2013 roku były środki przekazane z rezerwy celowej, a także środki pozostające w gestii Ministra Edukacji Narodowej oraz Ministra Administracji i Cyfryzacji. Na finansowanie *Programu* przeznaczono 9 999 700 zł w ramach rezerwy celowej budżetu państwa, uruchamianej z inicjatywy Ministra Administracji i Cyfryzacji. Powyższa kwota została rozdysponowana przez Ministra Administracji i Cyfryzacji za pośrednictwem wojewodów. Dodatkowo z części 43 budżetu państwa Minister Administracji i Cyfryzacji przekazał kwotę 559 880 zł na stypendia dla studentów romskich i uczniów romskich szczególnie uzdolnionych. Na realizację części zadań w dziedzinie edukacji przekazano kwotę w wysokości 699 990 zł. z budżetu Ministra Edukacji Narodowej (część 30 budżetu państwa).

W 2013 roku, ze środków własnych oraz innych źródeł finansowania, podmioty realizujące zadania dodatkowo zgromadziły 1 971 698 zł (w tym ze środków własnych 1 759 920 zł), przeznaczając je na dofinansowanie zadań programowych. Jest to kwota o 211 778 zł wyższa w porównaniu z ubiegłym rokiem. Najwięcej środków własnych na zadania programowe (wykres nr 1 i 2) przeznaczyły województwa: dolnośląskie – 400 874 zł (wzrost o 65 091 zł), małopolskie – 386 015 zł (wzrost o 65 572 zł), śląskie – 378 517 (wzrost o 158 335 zł), warmińsko-mazurskie – 365 656 (spadek o 93 296 zł). Jedynie województwa: świętokrzyskie, opolskie i lubuskie zrealizowało wszystkie zadania objęte *Programem* wyłącznie ze środków budżetowych.

Sumując powyższe dane należy stwierdzić, że w 2013 roku na sfinansowanie zadań *Programu* zaangażowano kwotę w wysokości 13 231 268 zł (wykres nr 3 i 4). Z tej kwoty na realizację wszystkich zadań objętych *Programem* w 2013 roku wykorzystano łącznie 12 716 707 zł (wykres nr 5 i 6).

Największą kwotę na realizację *Programu*, tj. 3 450 260 zł (spadek o 229 373 zł) wykorzystano województwo małopolskie. Na powyższą kwotę składa się dotacja z rezerwy celowej 2 817 796 zł, dotacja z części 30 budżetu państwa (174 505 zł) oraz środki własne i inne budżetowe (457 959 zł). Następnie, na zbliżonym poziomie plasuje się województwo dolnośląskie (2 867 815 zł) i dalej śląskie (2 094 177 zł). W województwie dolnośląskim z rezerwy celowej wykorzystano 2 237 670 zł i z części 30 budżetu państwa 229 272 zł. Pozostała kwota (400 874 zł) pochodzi ze środków własnych. Z podobną strukturą wykorzystania środków mamy do czynienia w województwie śląskim. Tu główną bazą finansowania zadań *Programu* są środki z rezerwy celowej w wysokości 1 569 716 zł, przy relatywnie wysokim poziomie środków własnych i innych budżetowych (439 257 zł) oraz część 30 budżetu (85 204 zł). Najniższy poziom wykorzystania środków na zadania *Programu* wykazuje województwo pomorskie, gdzie z rezerwy celowej, części 30 budżetu i środków własnych wydano 9 255 zł.

W trakcie realizacji zadań *Programu* w 2013 roku niewykorzystano 514 561 zł, co stanowi 4 % wszystkich zaangażowanych środków (wykres nr 7 i 8). Powyższa kwota została zwrócona do budżetu państwa. Na łączną sumę środków niewykorzystanych złożyły się: 433 764 zł z rezerwy celowej i 39 313 zł z części 30 oraz 41 485 zł z części 43 budżetu państwa. Relatywnie najwięcej zwróciło województwo pomorskie (33 %) oraz województwo lubelskie (9,7 %), podlaskie (9,2 %) i śląskie (9 %). Na granicy średniej (5,8 %) plasuje się województwo podkarpackie.

Na realizację *Programu* złożyły się 642 zadania (wykres nr 9 i 10) realizowane przez 281 podmiotów (wykres nr 11 i 12). Wśród realizatorów największą grupę stanowiły jednostki samorządu terytorialnego (160) oraz podmioty niezaliczone do sektora finansów publicznych (121), w tym organizacje romskie (79). Najwięcej zadań (158) zrealizowano w województwie dolnośląskim; tam w *Programie* uczestniczyło 65 podmiotów. Za województwem dolnośląskim plasuje się małopolskie, gdzie 65 podmiotów zrealizowało 134 zadania oraz śląskie (36 podmiotów, 101 zadania) i opolskie (17 podmiotów, 47 zadań).

Liczbę uczestniczących podmiotów oraz liczbę zrealizowanych zadań, w tym w poszczególnych dziedzinach *Programu* ilustrują wykresy nr 9-14.

Program realizowany był w ośmiu dziedzinach, spośród których za priorytetową uznano edukację. Łącznie na realizację zadań w tej dziedzinie wydano 7 565 546 zł (w tym z rezerwy celowej 5 052 094 zł). Powyższa kwota stanowi 59,3 % (spadek o 2,9%) wszystkich wydatków poniesionych na realizację *Programu*. Największą kwotę wykorzystano województwo dolnośląskie (1 832 690 zł), co stanowi 26,2% wszystkich środków wydatkowanych w ramach *Programu* w dziedzinie edukacji (wykres nr 15 i 16). Następnie, z kwotą 1 377 799 zł plasuje się województwo małopolskie (19,7 %), a za nim, na nieco niższym poziomie województwo śląskie (1 076 545 zł – 15,4%). Pozostałe województwa mieszczą się w przedziale kwotowym pomiędzy 489 026 zł (województwo warmińsko-mazurskie) i 259 841 zł (województwo łódzkie). Najmniej środków na zadania w omawianej dziedzinie wykorzystano w województwach: pomorskim (9 255 zł), świętokrzyskim (16 776 zł) i wielkopolskim (32 143 zł). Struktura wykorzystania środków finansowych pochodzących z rezerwy celowej (wykres nr 17 i 18) wyrażona w liczbach bezwzględnych jest niemal analogiczna. Przewoduje województwo dolnośląskie (1 292 055 zł – 25,6 %) i dalej kolejno województwa: małopolskie (21,3% - 1 074 831 zł) oraz śląskie (12,8% - 648 222 zł). W dziedzinie edukacji procentowy udział środków własnych zaangażowanych w *Programie* utrzymał się na dość wysokim poziomie i wyniósł 14,7 % wszystkich wykorzystanych nakładów finansowych w tej dziedzinie.

Podjęte przez 134 podmioty działania w dziedzinie edukacji dały efekt w postaci realizacji 445 zadań. Wśród podmiotów realizujących te zadania w pierwszej kolejności należy wymienić: 85 jednostek samorządu terytorialnego, 49 podmioty niezaliczone do sektora finansów publicznych (w tym 32 organizacje romskie).

Sytuacja bytowa jest dziedziną, która zajmuje kolejne miejsce na liście priorytetów. Na podjęte działania w tej dziedzinie (wykresy nr 19 i 20) wydano 3 116 278 zł (w tym z rezerwy celowej 2 702 840 zł), co stanowi 24,4 % (wzrost o 2,7 %) wszystkich wydatków poniesionych na realizację *Programu*. Należy

podkreślić, że powyższe kwoty są wyższe niż w 2012 roku. Czołową pozycję z wykorzystaniem środków na poziomie 1 449 189 zł (46,5 % wszystkich środków wydanych w tej dziedzinie) zajmuje województwo małopolskie. Odpowiednio mniej (860 437 zł) wykorzystało województwo śląskie (27,6%) oraz dolnośląskie (402 201 zł – 12,9 %). Najniższy poziom wydatków na poziomie 0,3 % wykazuje województwo podkarpackie (8 838 zł) i lubelskie (9 121 zł) oraz wielkopolskie (21 000 zł – 0,7%). W województwach: lubuskim, mazowieckim, pomorskim, podlaskim, zachodniopomorskim i świętokrzyskim w 2013 roku nie realizowano zadań w tej dziedzinie. Struktura wydatków pochodzących z rezerwy celowej (wykresy nr 21 i 22) w rozbiciu na województwa, podobnie jak w przypadku edukacji jest zbliżona. I tak, przoduje województwo małopolskie – 44,5 % (1 203 640 zł), dalej plasuje się województwo śląskie – 29,7 % (801 965 zł) i dolnośląskie – 13 % (351 003 zł). Należy odnotować, w porównaniu do roku poprzedniego (ok. 15 %), nieznaczny spadek udziału środków własnych (do 13,3 %). Na realizację *Programu* w dziedzinie Sytuacja bytowa złożyło się 50 zadań zrealizowanych przez 41 podmioty, w tym 33 jednostki samorządu terytorialnego. Listę uzupełnia 8 podmiotów niepublicznych, w tym 5 organizacji romskich.

Praca – bezrobocie jest dziedziną zajmującą kolejne miejsce na liście priorytetów programowych. Podejmowane tu działania zamknęły się kwotą 292 238 zł (wykres nr 23 i 24), co stanowi 2,3% wszystkich nakładów finansowych poniesionych na realizację *Programu*. Należy odnotować nieznaczny wzrost poziomu finansowania zadań w omawianej dziedzinie w porównaniu do 2012 r. wynoszący ok. 13 453 zł. Z podobnym zjawiskiem, choć na nieco mniejszą skalę, mamy do czynienia w zakresie rezerwy celowej, tutaj również odnotowujemy niewielki wzrost nakładów z 184 138 zł w 2012 r., do 194 311 zł w 2013 r. Należy zauważyć, że zdecydowana większość działań prozawodowych jest równolegle realizowana ze środków Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Działanie 1.3.1. Projekty na rzecz społeczności romskiej.

Z powyższej kwoty najwięcej, to jest – 105 794 (36,2 %) wykorzystało województwo warmińsko-mazurskie, małopolskie odpowiednio 103 883 zł (35,5 %) i śląskie 42 484 zł (14,5 %) wszystkich środków z rezerwy celowej wydatkowanych

w omawianej dziedzinie. Dalej plasuje się województwo dolnośląskie – 40 078 zł (13,7 %) i zachodniopomorskie – 3 800 (2,1 %). W pozostałych województwach zadania w omawianym zakresie nie były realizowane. W prezentowanej dziedzinie 10 podmiotów (w tym 6 jednostek samorządu terytorialnego) zrealizowało łącznie 15 zadań. W tej grupie mieszczą się także dwie organizacje romskie.

Zdrowie, jako kolejna dziedzina *Programu*, powiązane jest bezpośrednio z omawianą wyżej problematyką socjalną i bytową. W tej dziedzinie (wykresy nr 27 i 28) wydano 323 993 zł (w tym z rezerwy celowej 297 203 zł), co stanowi 2,5 % wszystkich wydatków poniesionych na realizację *Programu*. Należy stwierdzić, że nakłady z rezerwy celowej w tej dziedzinie, w porównaniu z rokiem ubiegłym nieznacznie wzrosły. Największą kwotę wykorzystało województwo małopolskie (183 808 zł) – 56,7 % wszystkich środków wydatkowanych na działania w dziedzinie Zdrowie. Na następnej pozycji - na znacząco niższym poziomie - z kwotą 37 624 zł – 11,6 % znajduje się województwo dolnośląskie. Województwa: wielkopolskie, pomorskie, podlaskie, podkarpackie, opolskie, łódzkie i lubelskie nie prowadziły zadań w tej dziedzinie. Struktura wykorzystania środków finansowych pochodzących z rezerwy celowej (wykresy nr 29 i 30) jest niemal analogiczna. Przewoduje województwo małopolskie – 57,7 % (171 360 zł) i dolnośląskie – 12,7 % (37 624 zł). Na realizację *Programu* w dziedzinie Zdrowie złożyło się 18 zadań zrealizowane przez 14 podmiotów, w tym 6 jednostek samorządu terytorialnego, 8 podmiotów niepublicznych, w tym 4 organizacje romskie.

Należy odnotować, że w 2013 r. z 9 do 7 spadła liczba województw, w których w omawianej dziedzinie zadań nie realizowano. Podobnie jak w przypadku dziedziny Praca należy odnotować, że część aktywności prozdrowotnej przeniosła się do projektów realizowanych w ramach środków Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Działanie 1.3.1. Projekty na rzecz społeczności romskiej.

W dziedzinie Kultura i zachowanie romskiej tożsamości etnicznej wydatkowano 684 395 zł (wykresy nr 31 i 32), w tym z rezerwy celowej 585 677 zł. W porównaniu do roku 2012 udział rezerwy celowej spadł o 177 333 zł, co wynika z finansowania części zadań z innych niż Program środków budżetowych. Najwięcej

środków wydano w województwach: dolnośląskim – 267 641 zł (39,1 %), małopolskim – 148 199 (21,7 %). W 2013 roku w siedmiu województwach (pomorskim, wielkopolskim, świętokrzyskim, podlaskim, podkarpackim, lubuskim i łódzkim) zadania nie były realizowane ze środków Programu. W pozostałych województwach poziom wydatkowanych kwot mieścił się w przedziale od 69 999 zł (województwo zachodniopomorskie) do 5 000 zł (województwo mazowieckie). Struktura wydatków pochodzących z rezerwy celowej (wykresy nr 33 i 34) prezentuje analogiczny obraz - w tej części najwyższy poziom zanotowały województwa: dolnośląskie 238 200 zł (43,5 %) i małopolskie 115 330 zł (21,1 %).

Podjęte przez 39 podmiotów działania w dziedzinie Kultura i zachowanie romskiej tożsamości etnicznej dały efekt w postaci realizacji 51 zadań. Wśród nich należy wymienić 20 jednostek samorządu terytorialnego i 19 podmiotów niepublicznych, z czego udział organizacji romskich (13) jest o 3 niższy niż w roku 2012 (16).

Należy zwrócić uwagę na poziom wydatków w dziedzinie Romowie a społeczeństwo obywatelskie. Łącznie wydano tu 518 956 zł (w tym 509 674 zł z rezerwy celowej), co stanowiło 4,1 % całości poniesionych kosztów *Programu*. Znaczący udział (37 %) w podjętych inicjatywach miało, podobnie jak w poprzednim roku, województwo dolnośląskie (wykresy nr 35 i 36), gdzie wydatki zamknęły się kwotą 191 813 zł, a także województwo małopolskie (19,7 %), które na realizację zadań w tej dziedzinie wydało 102 035 zł. Kolejne, wojewódzko zachodniopomorskie otrzymało kwotę 85 670 zł (16,5 %). Odnotowania wymaga liczba 45 zrealizowanych zadań oraz liczba realizujących je podmiotów - 27, w tym znaczący udział organizacji romskich -18.

Na dziedzinę Wiedza o społeczności romskiej wydano łącznie kwotę w wysokości 256 785 zł, w tym 224 137 zł pochodziło z rezerwy celowej. 16 podmiotów, w tym 5 romskich NGO zrealizowało 18 zadań.

Zadań w dziedzinie Bezpieczeństwo, przestępstwa popełniane na tle etnicznym w 2013 roku nie realizowało żadne województwo.

Wysokość wszystkich wykorzystanych środków finansowych oraz środków pochodzących z rezerwy celowej, w podziale poszczególne dziedziny *Programu* ilustrują wykresy nr 37 - 40.

Edukacja

Według danych pochodzących ze wszystkich województw w roku szkolnym 2012/2013 – 3 359 dzieci romskich objętych było obowiązkiem szkolnym (w roku szkolnym 2011/2012 – 3 224). Z tej liczby, w roku szkolnym 2012/2013 obowiązek szkolny realizowało 2 962 dzieci romskich. Liczba dzieci romskich objętych obowiązkiem szkolnym, w skali całego kraju wzrosła – średnio o 4,2 %. Najwięcej dzieci romskich było objętych obowiązkiem szkolnym w województwach dolnośląskim (710 – podobnie jak w roku poprzednim), małopolskim (wzrost z 610 do 713), a najmniej w pomorskim (wykresy nr 41 – 44). W porównaniu do ostatniego roku, największy przyrost liczby dzieci romskich w tej grupie wystąpił w województwie lubelskim (35,5 %), kujawsko-pomorskim (30,8 %) oraz warmińsko-mazurskim (29,7 %). Największy spadek odnotowujemy w województwie pomorskim (42,1 %), łódzkim (21,3 %) i lubuskim (21,1 %).

Pełną charakterystykę zachodzących zmian uzyskujemy mierząc je – wyrażonym w procentach - stosunkiem liczby dzieci romskich realizujących obowiązek szkolny do liczby dzieci romskich objętych obowiązkiem szkolnym. Optymalną wartość (100%) wykazały województwa świętokrzyskie oraz pomorskie, gdzie wszystkie dzieci romskie objęte obowiązkiem szkolnym obowiązek ów realizują (wykres nr 45). Na kolejnych miejscach plasują się województwa: podkarpackie (98,7 %), małopolskie (95 %), zachodniopomorskie (93,8 %) i dolnośląskie (92,5 %). Najniższy poziom realizacji obowiązku szkolnego wykazały województwa: łódzkie (59,8%), wielkopolskie (69,2 %), i kujawsko-pomorskie (70,4 %). W porównaniu do roku szkolnego 2011/2012 z największą dynamiką wzrostu (wykres nr 46) mamy do czynienia w województwach: wielkopolskim (17,1 %) następnie opolskim (5,8 %), oraz małopolskim (5,2 %). Znaczącą tendencję spadkową obserwujemy w województwach: lubelskim (9 %), lubuskim i warmińsko-mazurskim (6,4 %).

Należy podkreślić, że wartość omawianego miernika w skali kraju wzrosła z 86,8% w 2012 r., do 88,2% w 2013 r., co daje licząc rok do roku, wzrost o 1,5%.

Głównym celem podejmowanych działań w dziedzinie edukacji była poprawa poziomu nauczania oraz frekwencji uczniów pochodzenia romskiego. Średnia ocen uczniów pochodzenia romskiego oscyluje pomiędzy oceną mierną i dostateczną. Dane z województw (wykres nr 47) wskazują, że w roku szkolnym 2011/2012 i 2012/2013 najwyższe oceny otrzymały dzieci pochodzenia romskiego w województwach: małopolskim, pomorskim, lubelskim, lubuskim i dolnośląskim (3,1 – 3,6). W większości województw dominowały jednak oceny między 2,6 a 3,0.

W omawianym okresie, w kilku województwach można zaobserwować poprawę wyników nauczania. Wzrost jest jednak na tyle niewielki, że trudno na tej podstawie formułować obiektywne oceny.

Frekwencja wśród dzieci romskich realizujących obowiązek szkolny, w roku szkolnym 2012/2013 (wykres nr 48), mieściła się w przedziale od 52,9% (kujawsko-pomorskie) do 85,9% (warmińsko-mazurskie). Porównanie z danymi z poprzedniego roku szkolnego wskazuje na nieznaczny spadek frekwencji (średnia w 2011/2012 – 70,28%, w 2012/2013 – 70,21%). Największy postęp odnotowano w województwach (wykres nr 49): łódzkim (11,1%), mazowieckim (8,3%) i wielkopolskim (8,1%). Z największym spadkiem frekwencji mamy do czynienia w województwach: kujawsko-pomorskim (21,7%), podlaskim (6,8%) oraz podkarpackim (6,1%).

Wspieranie uczniów romskich w klasach zintegrowanych realizowane było głównie poprzez zatrudnianie asystentów edukacji romskiej. Asystenci zapewniają wszechstronną pomoc uczniom romskim w kontaktach ze środowiskiem szkolnym. Do ich obowiązków należy również utrwalanie dobrego kontaktu między rodzicami uczniów a szkołą. W roku szkolnym 2012/2013, zatrudniono 91 asystentów edukacji romskiej. Liczba ta w porównaniu z rokiem poprzednim wzrosła o 2 osoby (wykresy nr 50 i 51). Największą liczbę asystentów romskich zatrudniono w województwach małopolskim (25) i dolnośląskim (16), a w pozostałych liczba ta oscyluje od 1 (województwo łódzkie) do 11 zatrudnionych (województwo śląskie). W województwie wielkopolskim, pomorskim i świętokrzyskim w 2013 r. asystenci edukacji romskiej nie byli zatrudnieni. Procentowy wzrost liczby zatrudnionych

asystentów romskich należy odnotować w województwach: zachodniopomorskim, warmińsko-mazurskim i kujawsko-pomorskim. W pozostałych województwach liczba pracujących asystentów edukacji romskiej utrzymuje się na stałym poziomie z wyjątkiem województwa podkarpackiego i łódzkiego, gdzie notujemy spadek tej liczby.

Biorąc pod uwagę powyższe dane należy stwierdzić, że wyrosła liczba dzieci pochodzenia romskiego realizujących obowiązek szkolny przypadająca na jednego zatrudnionego asystenta edukacji romskiej (wykresy nr 52 i 53) z 31 w roku szkolnym 2011/2012 do 33 w roku szkolnym 2012/2013. Gorzej niż średnia lokują się województwa: łódzkie, podkarpackie, lubelskie, dolnośląskie i mazowieckie.

Równie ważnym elementem wsparcia uczniów romskich w klasach zintegrowanych było zatrudnianie nauczycieli wspomagających (wykres nr 54 i 55). To oni, najlepiej znając metodykę pracy w grupach zróżnicowanych kulturowo, sprawują bieżący nadzór nad postępami dzieci w nauce, prowadzą zajęcia wyrównawcze, pomagają w odrabianiu lekcji oraz utrzymują stały kontakt z rodziną. W ramach zadań objętych *Programem*, w całym kraju poziom zatrudnienia nauczycieli wspomagających zmalał ze 128 do 121 osób (spadek o 5,8 %). Najwięcej nauczycieli wspomagających zatrudniają województwa: małopolskie, dolnośląskie i śląskie (w województwie pomorskim nie zatrudniono nauczycieli wspomagających). W związku z tym obserwujemy wzrost liczby dzieci pochodzenia romskiego realizujących obowiązek szkolny przypadających na jednego nauczyciela wspomagającego: z 22 w roku szkolnym 2011/2012, do 24 dzieci w roku następnym (wykres nr 56). Powyżej średniej lokują się województwa: podkarpackie, opolskie, wielkopolskie i dolnośląskie. Zestawienie wyników z roku szkolnego 2011/2012 oraz 2012/2013 ilustruje wykres nr 57.

Drugą grupę zadań w dziedzinie edukacji - wzorem lat ubiegłych - stanowiły programy wychowawcze i edukacyjne dla rodziców i dzieci romskich, w tym poradnictwo psychologiczne i pedagogiczne oraz zajęcia pozalekcyjne i wyrównawcze. Wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży romskiej odbywało się najczęściej poprzez prowadzenie pozalekcyjnych zajęć wyrównawczych z różnych przedmiotów oraz specjalistycznych zajęć korekcyjno-kompensacyjnych

i logopedycznych. Dane wskazują na wzrost liczby dzieci pochodzenia romskiego korzystających z różnych form zajęć pozalekcyjnych. W roku szkolnym 2012/2013 w tego typu zajęciach systematycznie uczestniczyło 1 716 dzieci romskich, to jest średnio o 3,4 % więcej, niż w roku poprzednim (wykresy nr 58 i 59). Największy wzrost liczby dzieci romskich korzystających z zajęć pozalekcyjnych odnotowujemy w województwie opolskim, warmińsko-mazurskim podlaskim i śląskim. Natomiast największy spadek tej liczby obserwujemy w województwach: małopolskim, podkarpackim i wielkopolskim. Najwięcej dzieci na zajęcia pozalekcyjne uczęszcza w województwach: dolnośląskim (391), śląskim (249) i małopolskim (220). Pełną charakterystykę zachodzących zmian obserwujemy mierząc je – wyrażonym w procentach - stosunkiem liczby uczniów romskich uczestniczących w zajęciach wyrównawczych do liczby dzieci romskich realizujących obowiązek szkolny (wykres nr 60). Najlepszy wynik wykazują województwa: opolskie (87,2 %), warmińsko-mazurskie (83,8 %), lubuskie (82,7 %), podlaskie (82,4 %) oraz śląskie (80,3 %). W czterech województwach wystąpił spadek wartości współczynnika (liczony rok do roku): podkarpackim, małopolskim, wielkopolskim i kujawsko-pomorskim. Wartość omawianego wskaźnika w porównaniu do roku ubiegłego zmniejszyła się z poziomu 59,3 % do 57,9 %.

Oddzielną grupę realizowanych zadań w dziedzinie edukacji stanowiły szeroko rozumiane: wypoczynek i rekreacja. Warto wymienić tu organizację kolonii i półkolonii letnich, zimowisk, obozów harcerskich, a także wycieczek turystyczno-krajoznawczych, zajęć sportowych i rekreacyjnych. W roku szkolnym 2012/2013, w tak zorganizowanym wypoczynku uczestniczyło 1 268 dzieci pochodzenia romskiego, to jest średnio o 18 % więcej, niż w roku poprzednim (wykresy nr 61 i 62). Najwięcej dzieci romskich skorzystało z kolonii i półkolonii letnich oraz zimowisk w województwach: małopolskim (453) i dolnośląskim (300). W roku szkolnym 2012/2013 tylko w województwie pomorskim nie realizowano tego typu zadań.

Dane wyrażone procentowym stosunkiem: liczby uczniów romskich uczestniczących w zorganizowanym wypoczynku, do liczby dzieci romskich realizujących obowiązek szkolny (wykres nr 63), ujawniają najlepszy wynik

w województwach: opolskim (125, 1 % !) i małopolskim (66,9 %), lubuskim (50 %) i dolnośląskim (45,7 %).

Uzupełnieniem podejmowanych działań w dziedzinie edukacji była pomoc materialna. Dotyczyła ona głównie dofinansowania umożliwiającego systematyczne uczęszczanie dzieci romskich do przedszkoli i klas zerowych. W tym zakresie trzeba również wymienić i inne formy działań takie jak: zaopatrzenie uczniów szczególnie potrzebujących pomocy materialnej w podręczniki, przybory szkolne, pomoce dydaktyczne, a w mniejszym stopniu dofinansowanie dożywiania dzieci w szkole, dojazdów do i ze szkoły, a także ubezpieczenia uczniów od nieszczęśliwych wypadków.

Ważnym segmentem dopełniającym działania edukacyjne finansowane z rezerwy celowej były zadania realizowane ze środków MEN. Miały one nieco inny charakter niż omówione wyżej. I tak, w pierwszej kolejności należy wymienić zakupy podręczników, przyborów szkolnych, pomocy dydaktycznych, strojów gimnastycznych i środków czystości dla uczniów pochodzenia romskiego, a także książek, w tym lektur dla bibliotek szkolnych.

Drugą grupę zadań stanowiły programy wychowawcze i edukacyjne dla rodziców i dzieci romskich, w tym poradnictwo psychologiczne i pedagogiczne oraz zajęcia pozalekcyjne i wyrównawcze. Ponadto, finansowano pobyt dzieci romskich w przedszkolach.

Ważnym elementem działań podejmowanych w celu integracji mniejszości romskiej oraz przeciwdziałających wykluczeniu społecznemu tej grupy jest prowadzenie świetlic środowiskowych. Świetlice, skupiające zarówno młodych Romów, jak i dzieci oraz młodzież nie-romską, proponują szeroką ofertę dodatkowych zajęć kulturalnych, muzycznych, sportowych oraz językowych. W 2013 r. z *Programu* dofinansowane zostały działania podejmowane na rzecz Romów w 57 świetlicach środowiskowych, działających na terenie całego kraju (najwięcej świetlic działa w województwach: małopolski, śląskim, dolnośląskim i opolskim). Ponadto, część uczniów dodatkowo korzysta także ze świetlic szkolnych, prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego w ramach zadań własnych.

Realizując zadania edukacyjne *Programu*, Minister Administracji i Cyfryzacji powierzył romskim organizacjom pozarządowym realizację systemów stypendialnych dla uczniów i studentów romskich, a także organizacje ogólnopolskiego szkolenia dla asystentów edukacji romskiej. Kwotę 260 tys. zł przeznaczono na 72 stypendia dla studentów pochodzenia romskiego studiujących na uczelniach lub będących słuchaczami kolegiów nauczycielskich i kolegiów pracowników służb społecznych. Na realizację konkursu na stypendia dla uczniów romskich szczególnie uzdolnionych, w ramach którego wytypowano 6 stypendiów, 15 wyróżnień i 5 nagród motywacyjnych, Minister AiC przeznaczył kwotę 90 tys. zł. W 2013 r. Minister AiC ufundował dodatkowo 90 tys. zł na stypendia dla uczniów romskich uczęszczających do szkół ponadgimnazjalnych. Ze wsparcia skorzystało 70 uczniów. Natomiast na wsparcie asystentów edukacji romskiej Minister AiC przekazał kwotę 119 880 zł.

Sytuacja bytowa

W hierarchii celów wynikających z Programu poprawa sytuacji bytowej plasuje się bezpośrednio po edukacji. Sytuacja mieszkaniowa rodzin romskich jest dalszym ciągu niezwykle trudna. W 2013 roku, w 12 województwach zrealizowano w tej dziedzinie szereg zadań, a ich efektem było wyremontowanie 201 mieszkań (wykres nr 64). W porównaniu do 2012 roku, kiedy to wyremontowano 175 mieszkań, w skali całego kraju wzrost dynamiki podejmowanych prac remontowych. Istotnym dopełnieniem działań w zakresie poprawy sytuacji mieszkaniowej społeczności romskiej jest budowa mieszkań socjalnych lub mieszkań w zakupionych budynkach kontenerowych, jednak w 2013 r. dofinansowano łącznie 5 takich inwestycji, podczas gdy rok wcześniej – 8.

Ważnym zadaniem realizowanym w 2013 r. były prace zmierzające do poprawy sytuacji sanitarnej, polegające na podłączeniu mieszkań do kanalizacji i wodociągów, udostępnieniu bieżącej wody oraz energii elektrycznej. W efekcie podjętych działań, podobnie jak w roku poprzednim, do 10 mieszkań została doprowadzona instalacja wodno – kanalizacyjna lub energia elektryczna. Roboty prowadzone były w województwach: małopolskim (9) i opolskim (10). Inne formy aktywności takie jak

np. pomoc w otrzymaniu dodatków mieszkaniowych występowały sporadycznie i w ograniczonym zakresie.

Zdrowie

Problemy zdrowotne powiązane są bezpośrednio ze złą sytuacją socjalną części środowiska romskiego. W 2013 roku w całym kraju badaniami profilaktycznymi lub szczepieniami ochronnymi objęto 1 981 Romów (wykres nr 65). W porównaniu do roku poprzedniego, odnotowujemy w tym zakresie wzrost o 15,2 %. Należy podkreślić, że z zaobserwowaną tendencją mamy do czynienia od kilku lat, co upoważnia do stwierdzenia, że poprawa poziomu opieki zdrowotnej w tym zakresie może mieć charakter trwały. Największą liczbę Romów objęto badaniami profilaktycznymi w województwach: małopolskim (1 363), zachodniopomorskim (177), mazowieckim (125) oraz warmińsko-mazurskim (105), wielkopolskim (91). Najwyższy roczny przyrost liczby Romów korzystających z badań profilaktycznych (wykres nr 66) wystąpił w województwie zachodniopomorskim. W roku 2013 w 9 województwach nie prowadzono badań profilaktycznych dla środowisk romskich.

Działania mające na celu szeroko rozumianą profilaktykę zdrowotną realizowane były głównie poprzez zatrudnianie pielęgniarek środowiskowych. Niosą one bezpośrednią pomoc medyczną, prowadzą także proste poradnictwo medyczne, a także zajmują się dystrybucją zakupionych z dotacji leków i środków higieny osobistej. W 2013 roku, w ramach realizowanych zadań programowych, w 5 województwach zatrudniono łącznie 20 pielęgniarek środowiskowych, to jest o 41,2 % mniej niż w roku 2012 r. (wykres nr 67). Najwięcej pielęgniarek środowiskowych (15) zatrudniono w województwie wielkopolskim.

Wyrażony w procentach, stosunek liczby Romów objętych badaniami profilaktycznymi do liczby zatrudnionych pielęgniarek środowiskowych ilustruje wykres nr 68. Należy zauważyć, że w skali całego kraju, w 2013 r. mamy do czynienia z wzrostem liczby Romów objętych badaniami profilaktycznymi oraz spadkiem liczby zatrudnionych pielęgniarek środowiskowych, co w konsekwencji determinuje wzrost wartości omawianego współczynnika z poziomu 51 w 2012 r. do 99 w 2013 r.

Ważnym uzupełnieniem powyższych działań była organizacja tzw. „białych dni”, w trakcie których lekarze różnych specjalności udzielali bezpłatnych porad medycznych. W 2013 roku, w ramach *Programu*, w dwóch województwach zorganizowano łącznie 8 „białych dni”, w tym 5 w województwie zachodniopomorskim i 3 w warmińsko-mazurskim (wykres nr 69). W 2013 r. w pozostałych województwach zadania w dziedzinie Zdrowie nie były realizowane.

Wydaje się, że przytoczone wyżej dane odnoszące się do organizacji badań profilaktycznych dla środowisk romskich, a także realizacji „białych dni” wskazywać mogą na przeniesienie tej części aktywności do tzw. komponentu romskiego PO KL.

Przeciwdziałanie bezrobociu

Głównym celem działań podejmowanych w tej dziedzinie jest zmniejszenie współczynnika bezrobocia wśród Romów. Ma to szczególne znaczenie w sytuacji, gdy wykazuje ono charakter długotrwały i obejmuje większość społeczności romskiej. Według zgromadzonych danych w 2013 roku (wykres nr 70) najwyższa stopa bezrobocia wśród Romów występowała w województwach: mazowieckim i kujawsko-pomorskim (99 %), zachodniopomorskim (98 %) oraz lubuskim (96 %). Z najmniejszym odsetkiem bezrobotnych mieliśmy do czynienia w województwie wielkopolskim (11%). W porównaniu do ostatniego roku, w skali całego kraju nie da się zaobserwować istotnych zmian poziomu bezrobocia wśród Romów. Występujące sporadycznie zmiany wartości wskaźnika nie przekraczają poziomu błędu statystycznego i wynikają raczej z zastosowania nie zawsze doskonałego sposobu pozyskiwania danych.

W celu aktywizacji zawodowej społeczności romskiej w ramach *Programu* podjęto szereg działań mających na celu utworzenie nowych miejsc pracy i zatrudnienie osób pochodzenia romskiego. W 2013 roku w 5 województwach realizowano tego typu zadania. Wzrosła liczba Romów korzystających z miejsc pracy subsydiowanej z 9 do 17. W ramach tej formy aktywizacji najwięcej Romów zatrudniono w województwie opolskim (7), w województwie małopolskim – 5, warmińsko-mazurskim 3 Romów, a w dolnośląskim – 1.

Ważnym uzupełnieniem działań w tej dziedzinie było organizowanie szkoleń podnoszących i zmieniających kwalifikacje zawodowe oraz poradnictwo zawodowe. Po latach wzrostu liczby Romów objętych szkoleniami w 2013 notujemy spadek z 90 (2012 r.) do 55. Z tej formy aktywizacji zawodowej (wykres nr 72) najwięcej Romów skorzystało w województwach: dolnośląskim (41) i śląskim (8) i warmińsko-mazurskim (4) oraz małopolskim i lubelskim (po jednej osobie).

Biorąc pod uwagę zgromadzone dane z kilku ostatnich lat należy stwierdzić, że bezrobocie wśród Romów jest zjawiskiem trwałym, a jego poziom (ok. 95%) ma charakter stały. Wydaje się, że działania podejmowane w ramach *Programu* nie mają zasadniczego wpływu na powstrzymanie wskazanych wyżej tendencji.

Kultura i zachowanie romskiej tożsamości etnicznej

Kultura i zachowanie romskiej tożsamości etnicznej to dziedzina, która stanowi tradycyjnie główny obszar aktywności środowisk romskich. Analogicznie jak w latach poprzednich, podjęte w 2013 roku działania cechowała duża różnorodność form szeroko prezentujących dorobek kultury romskiej poprzez organizację dni kultury, koncertów, wystaw, plenerów, warsztatów itp. Należy podkreślić, że w tej grupie zadań współorganizatorami i najczęściej bezpośrednimi wykonawcami poszczególnych przedsięwzięć były stowarzyszenia romskie. Fakt ów, ma podstawowe znaczenie, ponieważ romskie inicjatywy artystyczne i kulturalne adresowane są również do ludzi, którzy bardzo rzadko stykają z tym środowiskiem. Drugą grupę działań stanowiło wspieranie istniejących i pomoc w powstawaniu nowych zespołów muzycznych działających przy ośrodkach i centrach kultury oraz świetlicach środowiskowych.

Romowie a społeczeństwo obywatelskie

Wzrost aktywności w dziedzinie Romowie a społeczeństwo obywatelskie jest ściśle powiązany ze rozwiązywaniem najważniejszych i najpilniejszych problemów społeczności romskiej. Na odnotowanie zasługuje systematyczne wsparcie istniejących w kilku województwach Centrów Porad Obywatelskich, a także pomoc w organizacji nowych placówek tego typu. Ważną rolę pełnią tu również

zorganizowane przez jednostki samorządu terytorialnego spotkania konsultacyjne z udziałem społeczności romskiej, lokalnych władz, straży gminnych i Policji oraz lokalnych organizacji pozarządowych.

Wiedza o społeczności romskiej

Wśród wielu podjętych inicjatyw warto odnotować kolejny rok prowadzonych na Uniwersytecie Pedagogicznym Imienia Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie zajęć w ramach studiów romologicznych pn. *Sytuacja Romów w Polsce – historia, prawo, kultura, stereotypy etniczne*. W 2013 roku zrealizowano I semestr studiów podyplomowych adresowanych do pracowników urzędów centralnych, wojewódzkich, specjalnych i lokalnych, nauczycieli, pracowników i działaczy organizacji pozarządowych oraz dziennikarzy. W szeregu województwach realizowano, cieszące się dużym zainteresowaniem cykle szkoleń dla urzędników administracji rządowej i samorządowej poświęcone problematyce społeczności romskiej. Należy wspomnieć także o realizacji w kilku województwach inicjatyw polegających na tworzeniu stron internetowych umożliwiających przeciętnemu obywatelowi dotarcie do niezbędnego kompendium wiedzy o Romach, udział w forum dyskusyjnym oraz możliwość zamieszczania własnych materiałów.

Podsumowanie

Największą, a zarazem najważniejszą dziedziną, podejmowanych w ramach *Programu zadań*, była edukacja. W roku szkolnym 2012/2013 zanotowano wzrost (4,2 %) liczby dzieci romskich objętych obowiązkiem szkolnym oraz liczby dzieci romskich realizujących obowiązek szkolny (5,8 %). Faktem pozostaje, że od kilku lat średnio ponad 82 % dzieci romskich realizuje obowiązek szkolny (w roku szkolnym 2012/2013 – niemal 88%), a w kilku województwach obowiązek ów realizowały wszystkie lub prawie wszystkie dzieci romskie, jest niewątpliwym osiągnięciem *Programu*. Biorąc pod uwagę zgromadzone dane, można stwierdzić, że ta korzystna tendencja ma charakter stały.

Frekwencja uczniów romskich utrzymuje się od lat na stałym poziomie (ok. 70 %) , podobnie jak średnia ocen, jednak o 3, 4 % wzrosła liczba uczniów romskich

korzystających z różnych form zajęć pozalekcyjnych, a o 18 % liczba uczniów romskich uczestniczących w zorganizowanym wypoczynku (kolonie, półkolonie, zimowiska, obozy harcerskie).

Prezentowane w sprawozdaniu dane za rok szkolny 2012/2013 potwierdzają powyższe spostrzeżenia. Należy podkreślić, że decydujący wpływ na trwały charakter zachodzących zjawisk ma praca asystentów edukacji romskiej oraz nauczycieli wspomagających.

Sprawnie i skutecznie działa system zaopatrzenia uczniów romskich w podręczniki i przybory szkolne. Rodzice liczniej i chętniej podejmują współpracę z nauczycielami w zakresie zadań edukacyjnych realizowanych z udziałem dzieci romskich, a frekwencja rodziców w zebraniach informacyjnych jest zadawalająca. Liczba dzieci korzystających z: kolonii i półkolonii letnich, zimowisk, obozów harcerskich, a także wycieczek turystyczno-krajoznawczych, zajęć sportowych i rekreacyjnych utrzymuje się na satysfakcjonującym poziomie.

W dziedzinie Sytuacja bytowa, w 2013 r., przy wzroście liczby wyremontowanych budynków i mieszkań, nastąpił spadek inwestycji w budowę mieszkań socjalnych lub kontencrowych, co w zasadniczy sposób ogranicza efektywność podjętych działań. Poprawa ogólnych warunków socjalno-bytowych w dłuższej perspektywie wymaga zdecydowanego wzrostu liczby podejmowanych działań, a także nakładów finansowych w tej dziedzinie.

Z sytuacją bytową Romów bezpośrednio wiąże się problematyka stanu i ochrony zdrowia. W roku 2013 obserwujemy wzrost liczby Romów objętych badaniami profilaktycznymi lub szczepieniami ochronnymi oraz stałej liczbie zorganizowanych tzw. „białych dni”. Spadł poziom zatrudnienia pielęgniarek środowiskowych. Warto jednak wspomnieć, że działalność pielęgniarek środowiskowych istotnie wpływa na poprawę stosunku Romów, a także ich rodzin do problemów zdrowotnych.

Ogólna sytuacja na rynku pracy jest w dalszym ciągu niezwykle trudna i złożona. Bezrobocie wśród Romów jest bez wątpienia zjawiskiem trwałym, charakteryzujący się stałym, bardzo wysokim poziomem. Jest niezwykle trudno mierzyć poziom zainteresowania Romów podejmowaniem starań o pracę, warto

jednak odnotować, że w ostatnim roku rysuje się odwrotna tendencja do zaobserwowanej w poprzednim roku – w 2013 r. zmalała liczba Romów objętych szkoleniami podnoszącymi i zmieniającymi kwalifikacje zawodowe, ale wzrosła liczba Romów korzystających z miejsc pracy subsydiowanej. Wydaje się, że działania podejmowane w ramach *Programu* nie mają zasadniczego wpływu na zmiany wskazanych wyżej tendencji. Zaprezentowana diagnoza wymaga głębszej analizy oraz podjęcia w najbliższej przyszłości nowych, bardziej skutecznych i efektywnych rozwiązań systemowych.

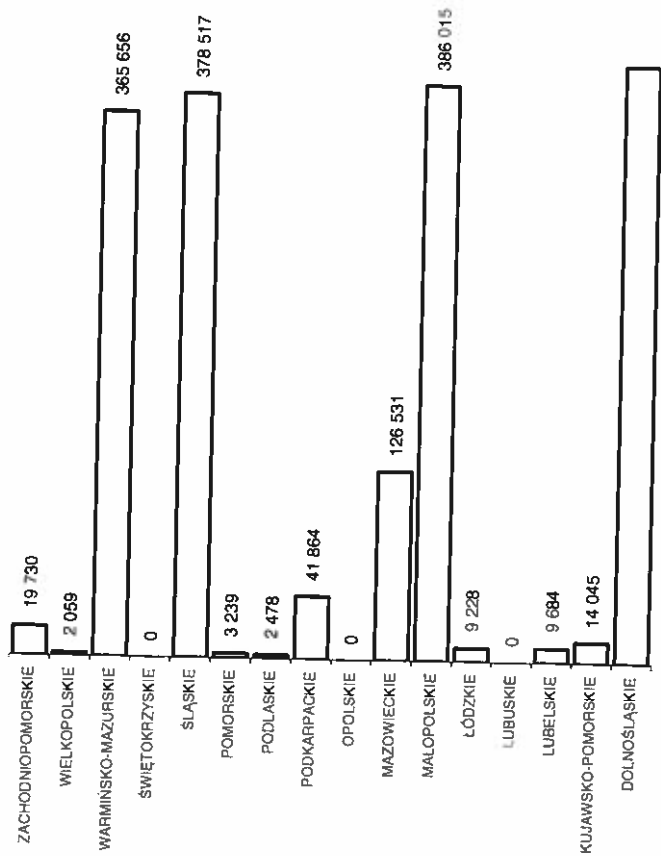
Tradycyjnie duże znaczenie dla skuteczności działań programowych mają inicjatywy podjęte w sferze kultury. Pozwalają one społeczności romskiej na kultywowanie własnej tradycji oraz podtrzymywanie tożsamości etnicznej. Poprzez swój walor popularyzatorski upowszechniają wiedzę o Romach, ich kulturze i historii w środowiskach lokalnych, czym przyczyniają się do przełamywania stereotypów.

Należy podkreślić, że choć w porównaniu z 2012 rokiem poziom zaangażowania środków własnych uczestników *Programu* nieznacznie wzrósł, to w dalszym ciągu nie jest on satysfakcjonujący. Wydaje się, że przyczyna wynika między innymi z utrzymującej się w 2013 roku trudnej sytuacji budżetowej uczestników *Programu*. Odnotowania wymaga nieznaczny spadek poziomu wykorzystania środków finansowych pochodzących z rezerwy celowej.

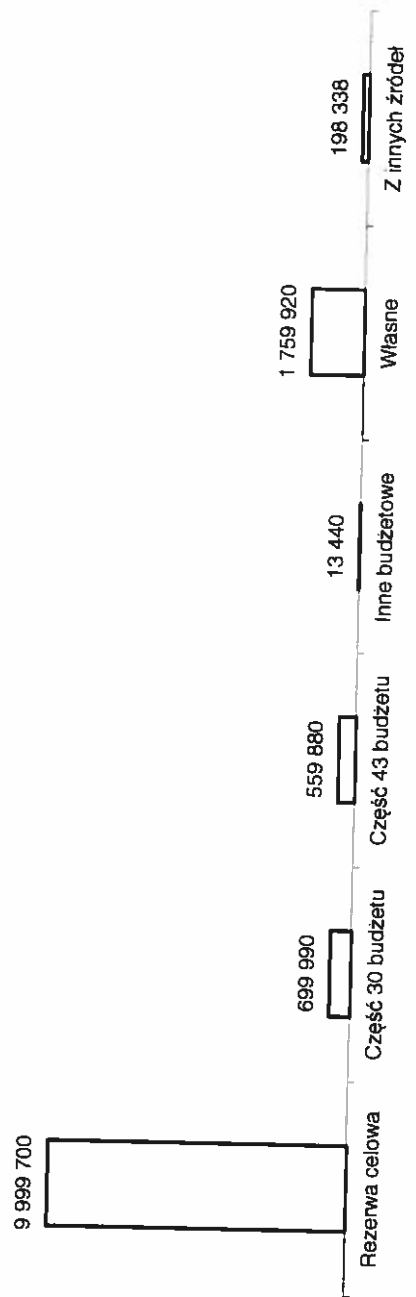
Uzyskane efekty, jak również sposób sfinansowania zadań zrealizowanych w roku 2013 należy ocenić zadawalająco.

Oprac. WMR-DWRMNiE

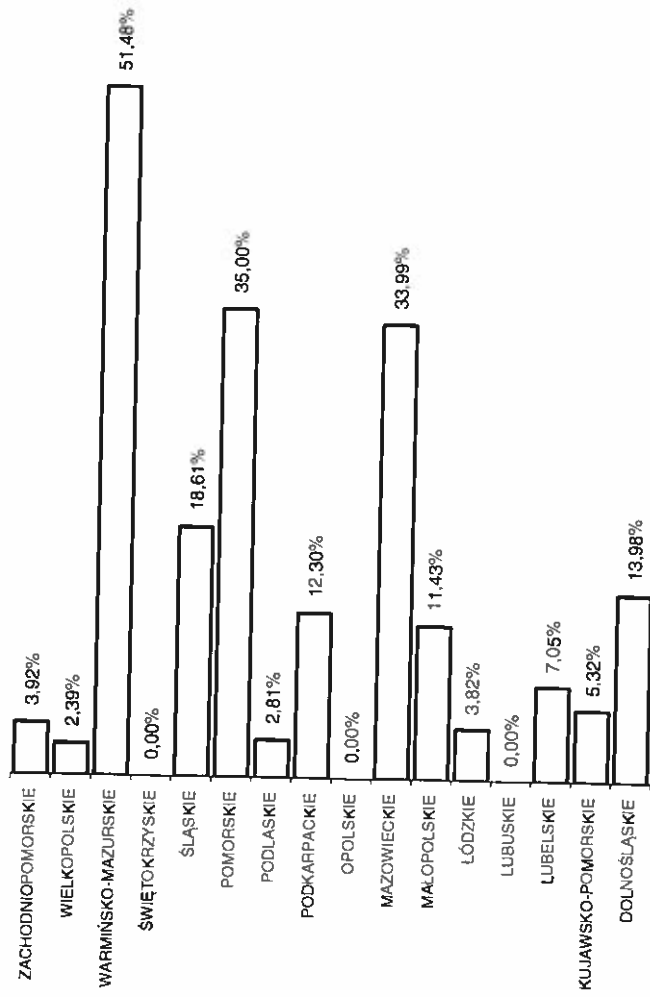
Wykres nr 1. Wysokość zaangażowanych środków własnych w poszczególnych województwach (w zł)

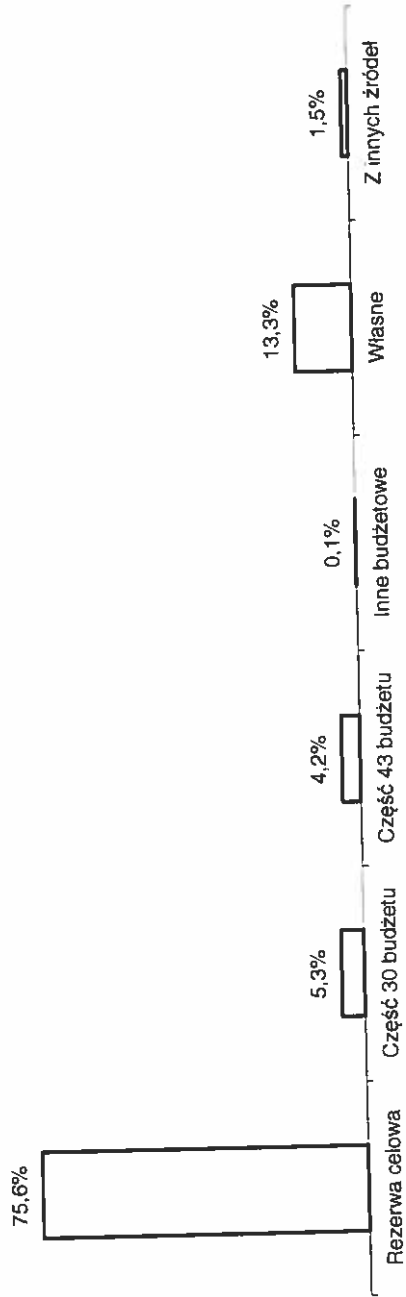
Wykres nr 3. Wysokość zaangażowanych środków w zależności od źródła pochodzenia (w zł)

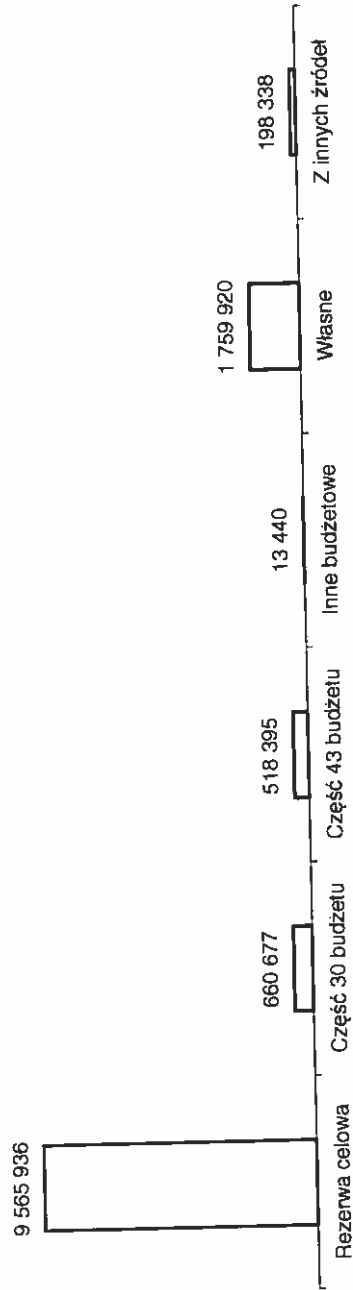
Wykres nr 2. Wysokość zaangażowanych środków własnych, w stosunku do ogółu środków w poszczególnych województwach (w %)

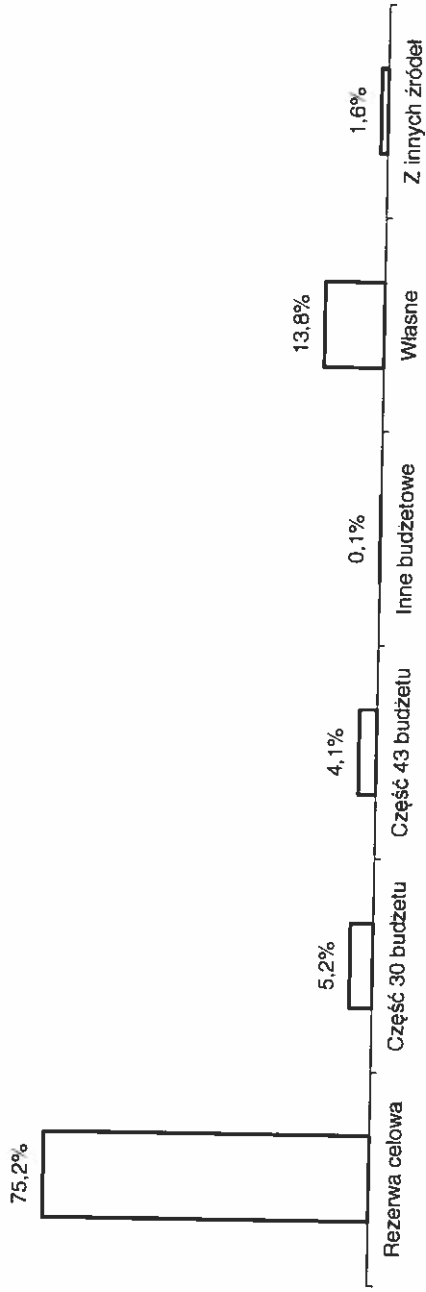
Wykres nr 4. Wysokość zaangażowanych środków w zależności od źródła pochodzenia (w %)

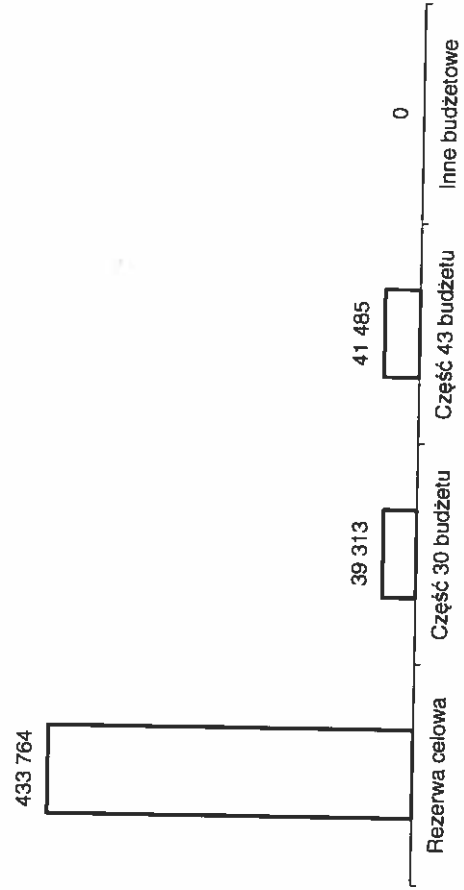
Wykres nr 5. Wysokość wykorzystanych środków w zależności od źródła pochodzenia (w zł)

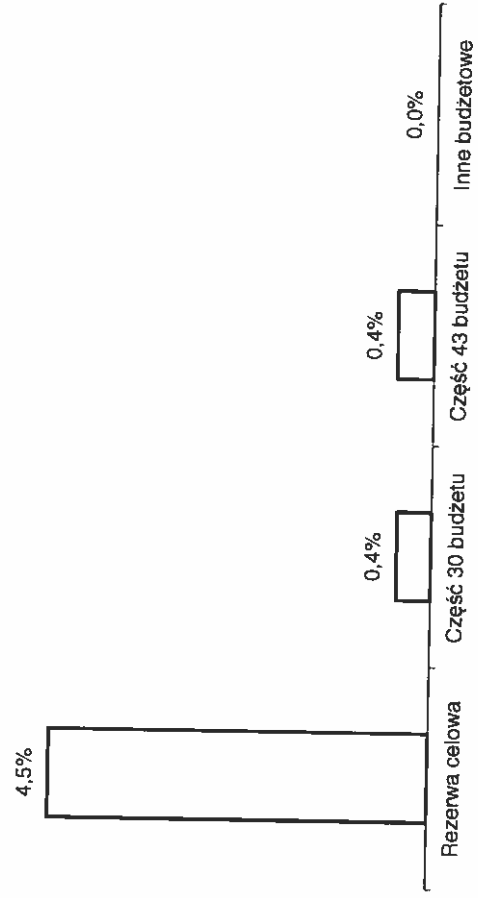
Wykres nr 6. Wysokość wykorzystanych środków w zależności od źródła pochodzenia (w %)

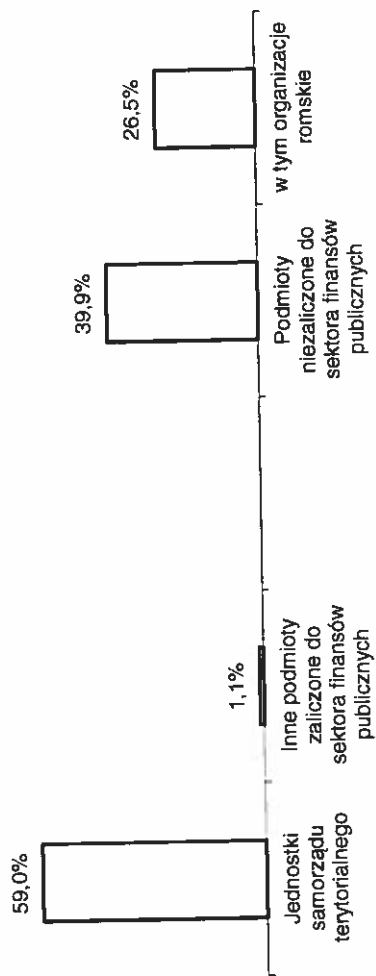
Wykres nr 7. Środki zwrócone do budżetu (w zł)

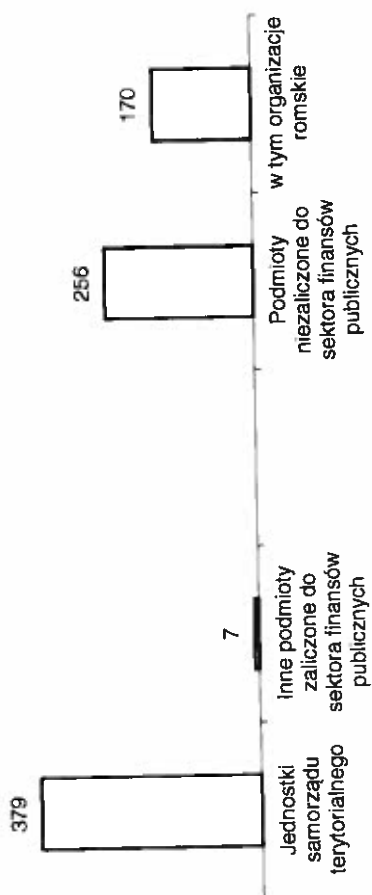
Wykres nr 8. Środki zwrócone do budżetu (w %)

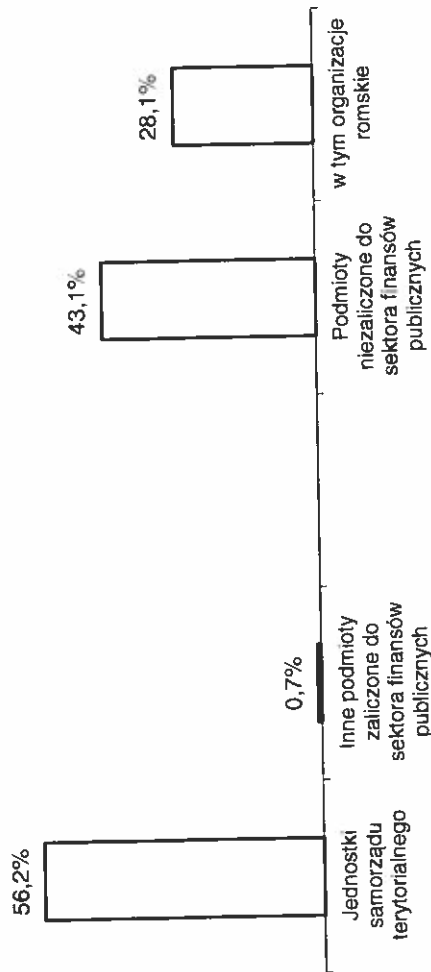
Wykres nr 10. Liczba zrealizowanych zadań (w %)

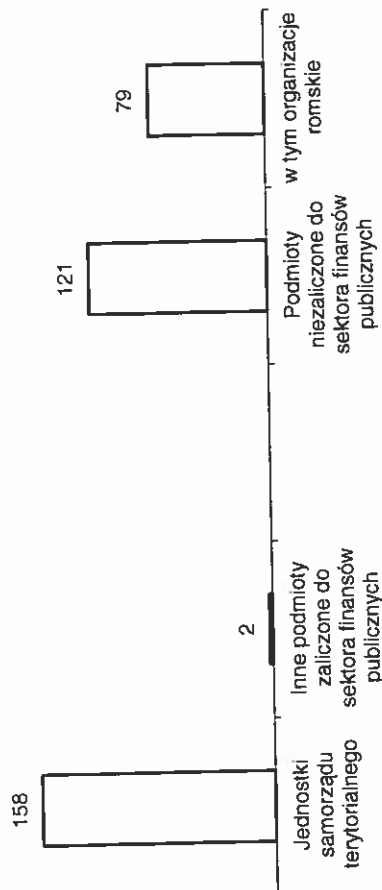
Wykres nr 9. Liczba zrealizowanych zadań

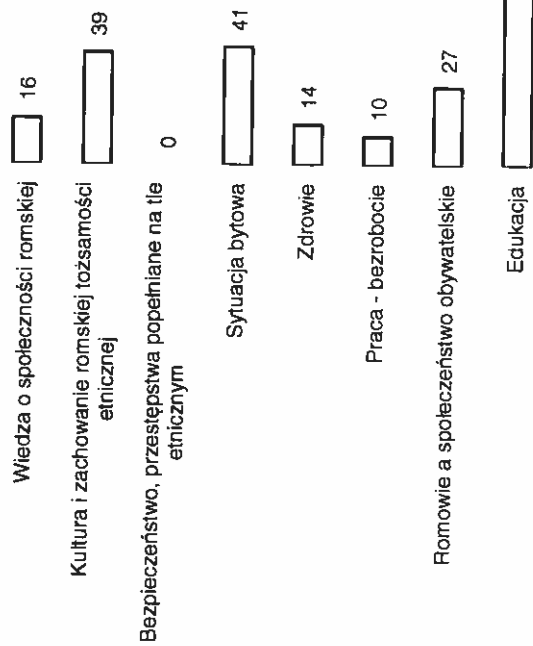
Wykres nr 12. Liczba uczestniczących podmiotów (w %)

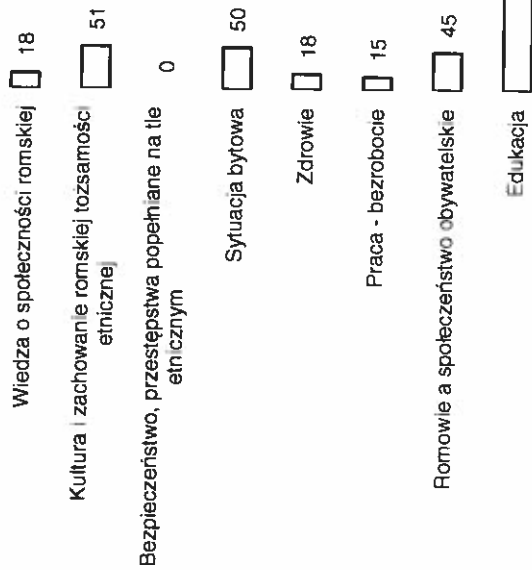
Wykres nr 11. Liczba uczestniczących podmiotów

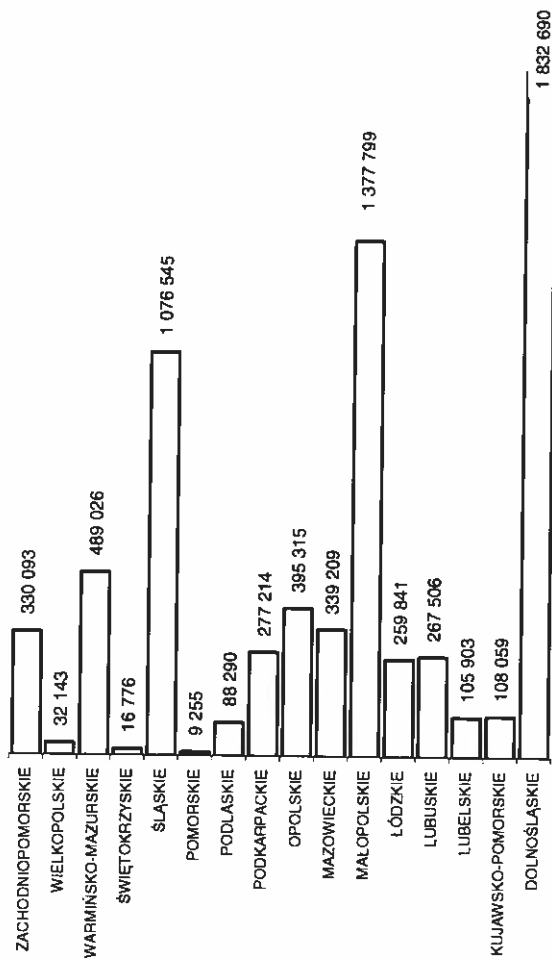
Wykres nr 13. Liczba uczestniczących podmiotów w poszczególnych dziedzinach

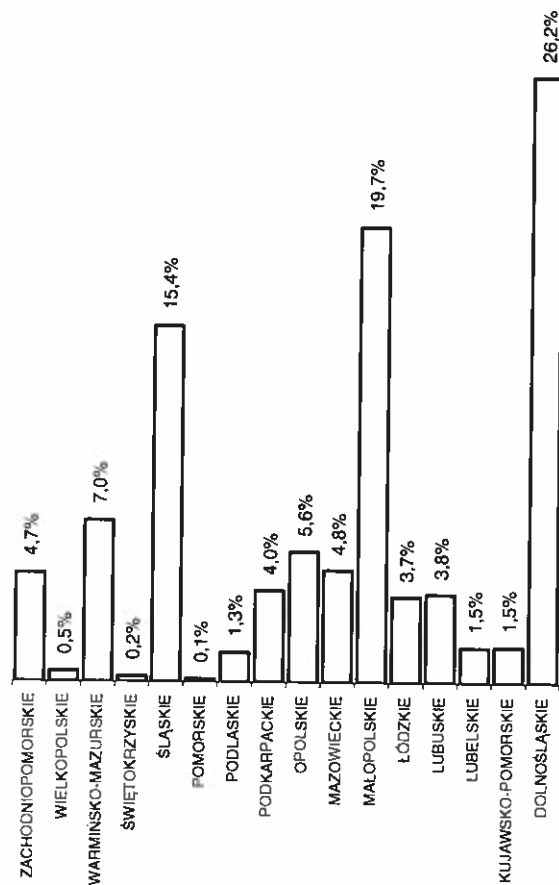
Wykres nr 14. Liczba zrealizowanych zadań w poszczególnych dziedzinach

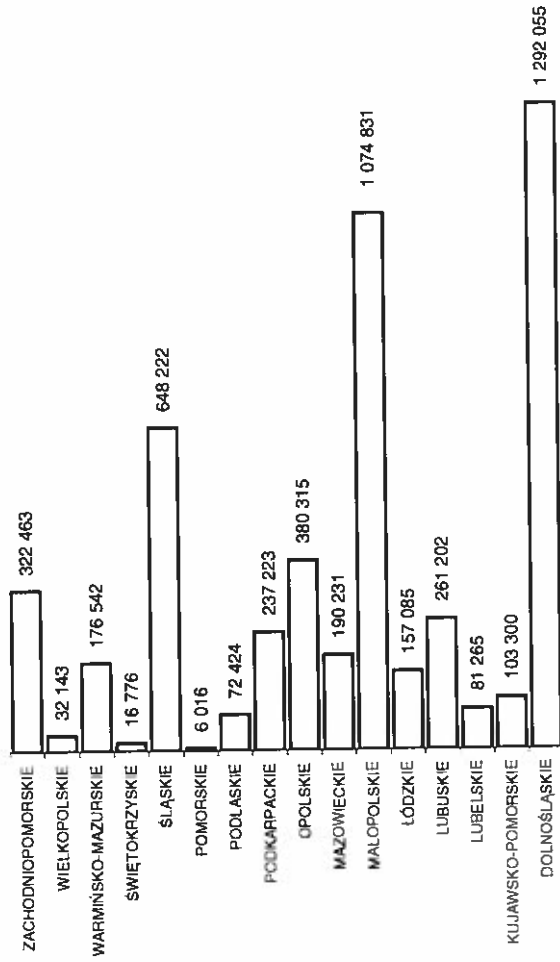
Wykres nr 15. Wysokość wykorzystanych środków w dziedzinie Edukacja w poszczególnych województwach (w zł)

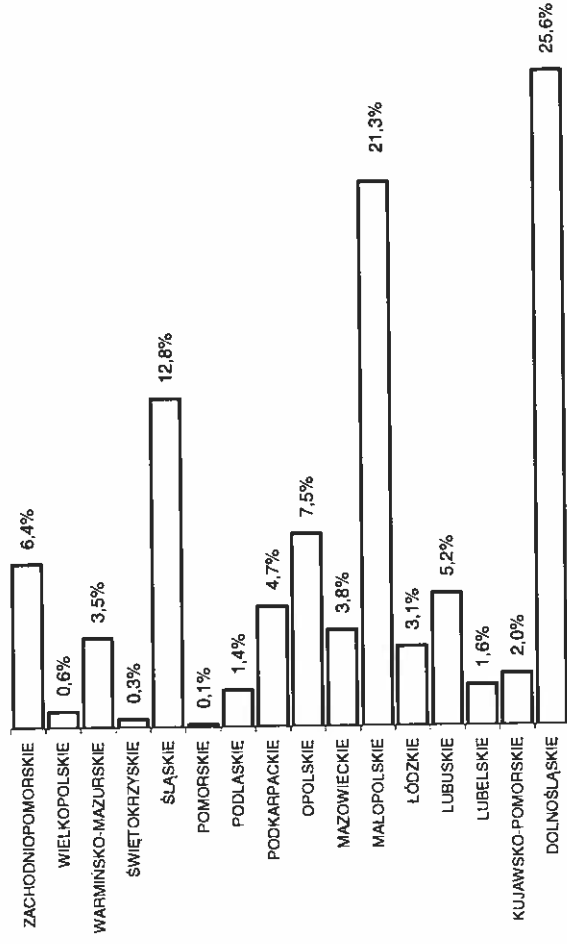
Wykres nr 16. Wysokość wykorzystanych środków w dziedzinie Edukacja w poszczególnych województwach (w %)

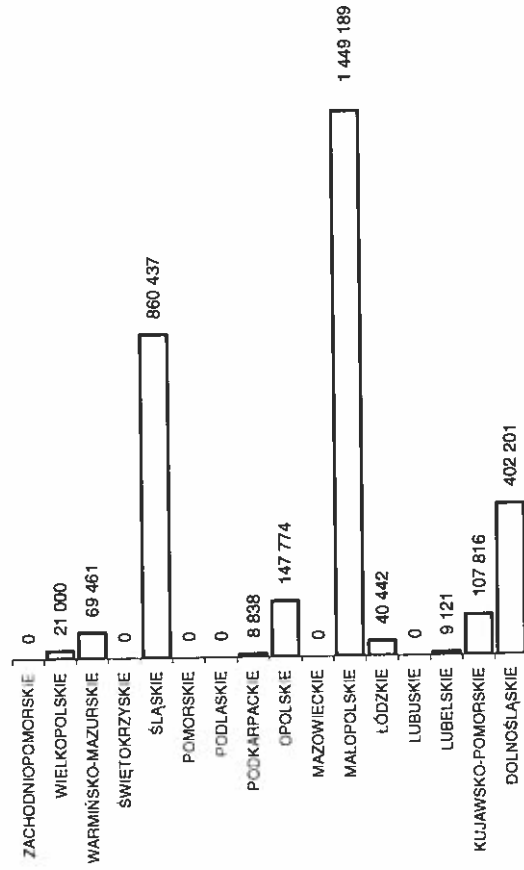
Wykres nr 17. Wysokość wykorzystanych środków z rezerwy celowej w dziedzinie Edukacja w poszczególnych województwach (w zł)

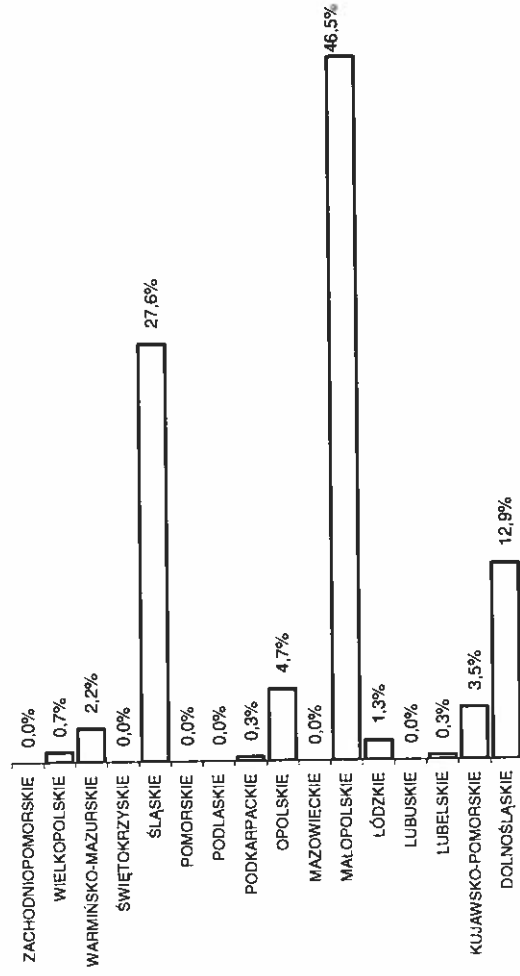
Wykres nr 18. Wysokość wykorzystanych środków z rezerwy celowej w dziedzinie Edukacja w poszczególnych województwach (w %)

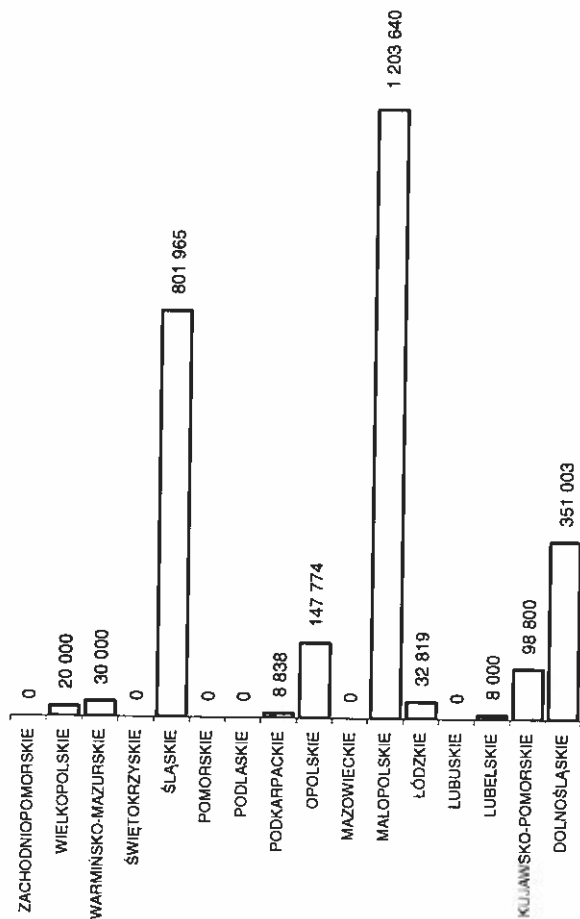
Wykres nr 19. Wysokość wykorzystanych środków w dziedzinie Sytuacja bytowa w poszczególnych województwach (w zł)

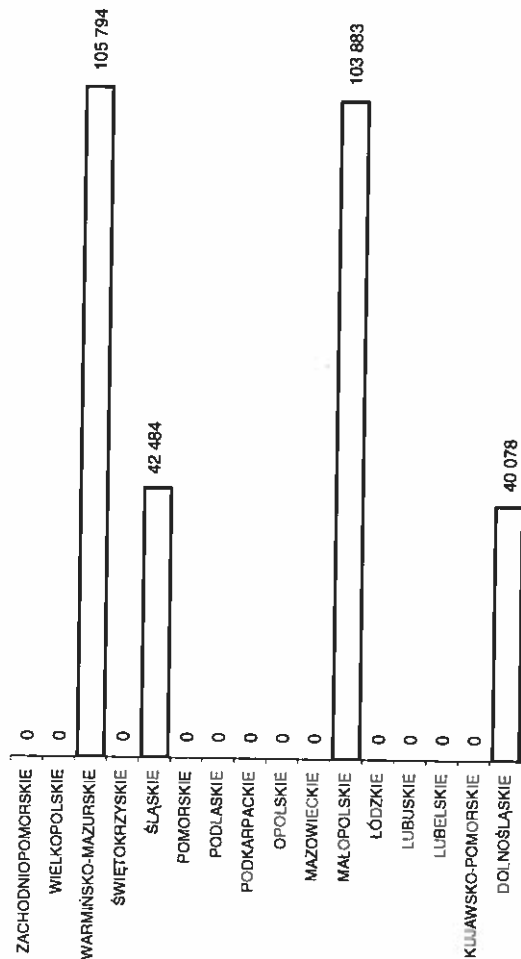
Wykres nr 20. Wysokość wykorzystanych środków w dziedzinie Sytuacja bytowa w poszczególnych województwach (w %)

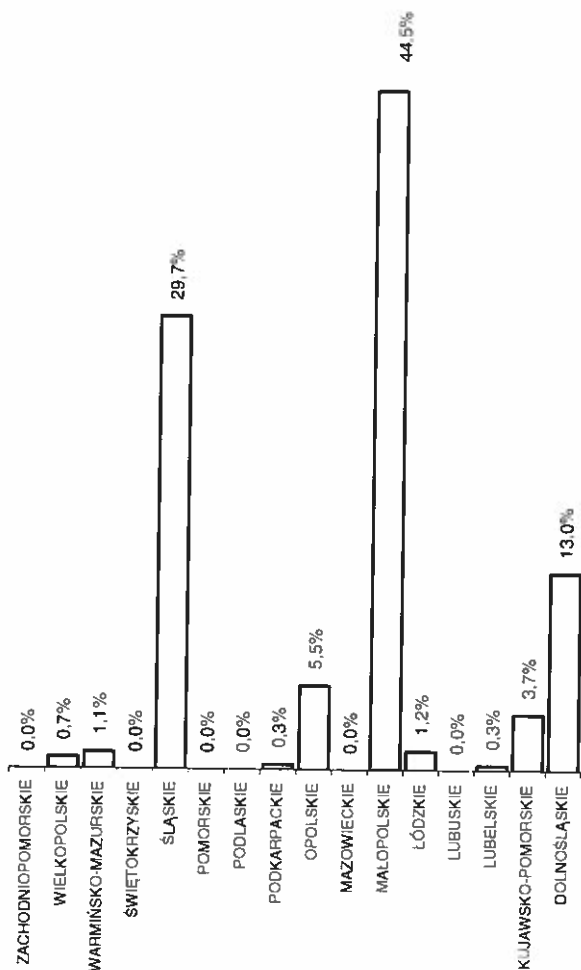
Wykres nr 21. Wysokość wykorzystanych środków z rezerwy celowej w dziedzinie Sytuacja bytowa w poszczególnych województwach (w zł)

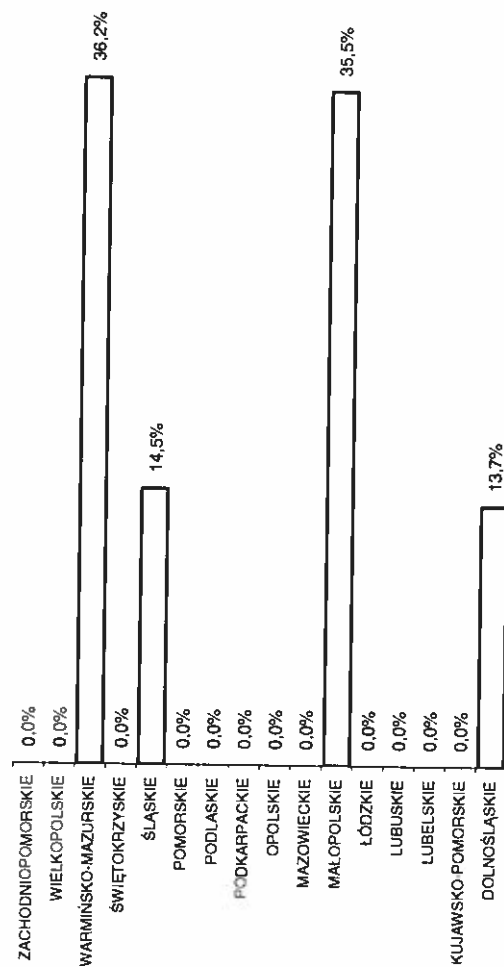
Wykres nr 23. Wysokość wykorzystanych środków w dziedzinie Praca - bezrobocie w poszczególnych województwach (w zł)

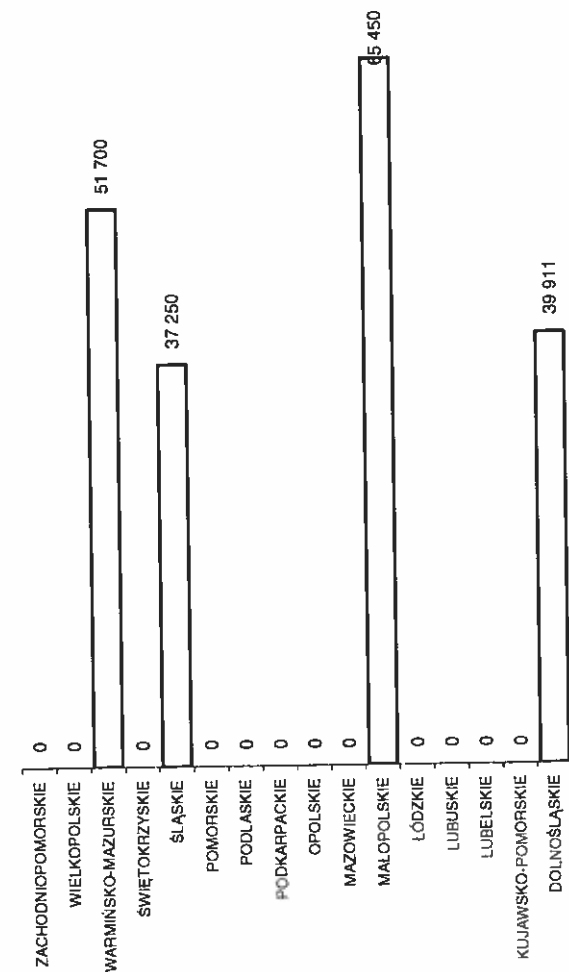
Wykres nr 22. Wysokość wykorzystanych środków z rezerwy celowej w dziedzinie Sytuacja bytowa w poszczególnych województwach (w %)

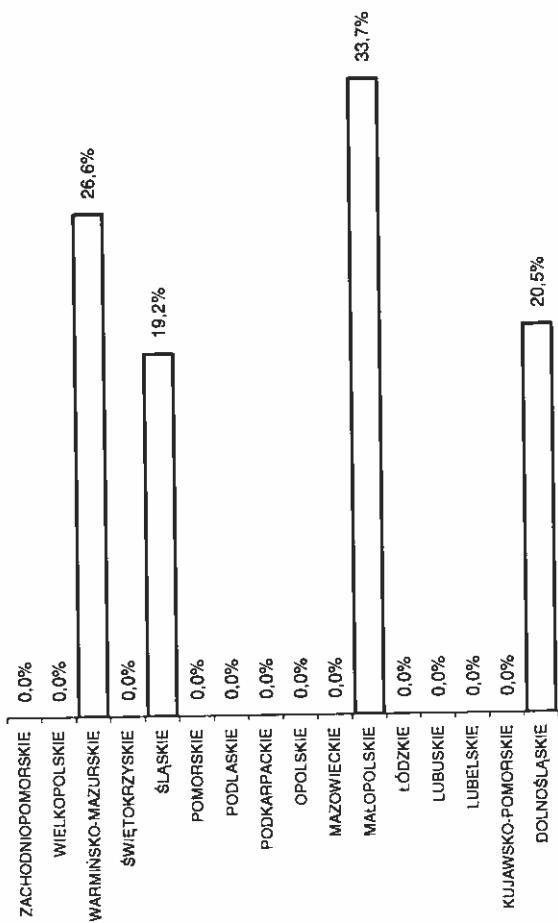
Wykres nr 24. Wysokość wykorzystanych środków w dziedzinie Praca - bezrobocie w poszczególnych województwach (w %)

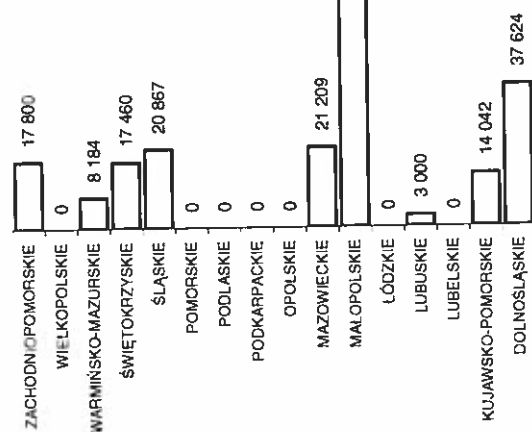
Wykres nr 25. Wysokość wykorzystanych środków z rezerwy celowej w dziedzinie Praca - bezrobocie w poszczególnych województwach (w zł)

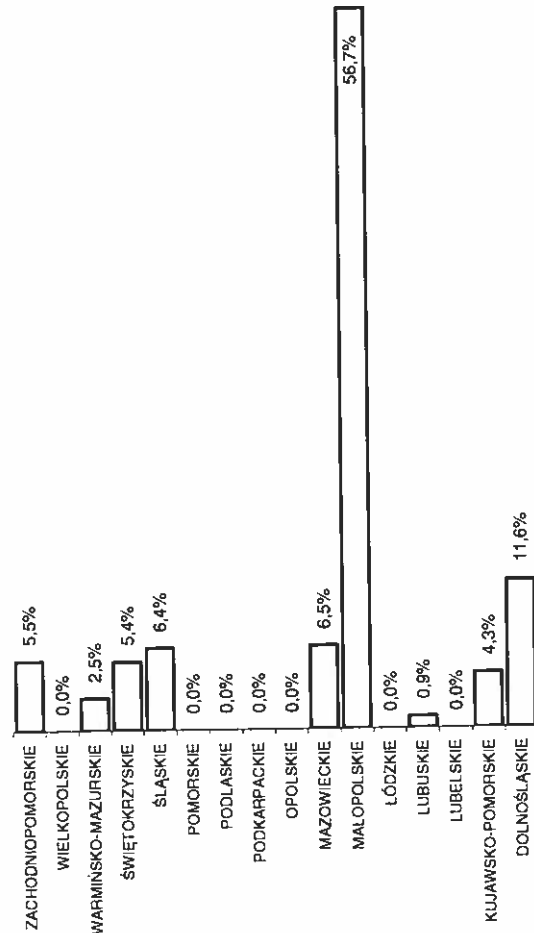
Wykres nr 26. Wysokość wykorzystanych środków z rezerwy celowej w dziedzinie Praca - bezrobocie w poszczególnych województwach (w %)

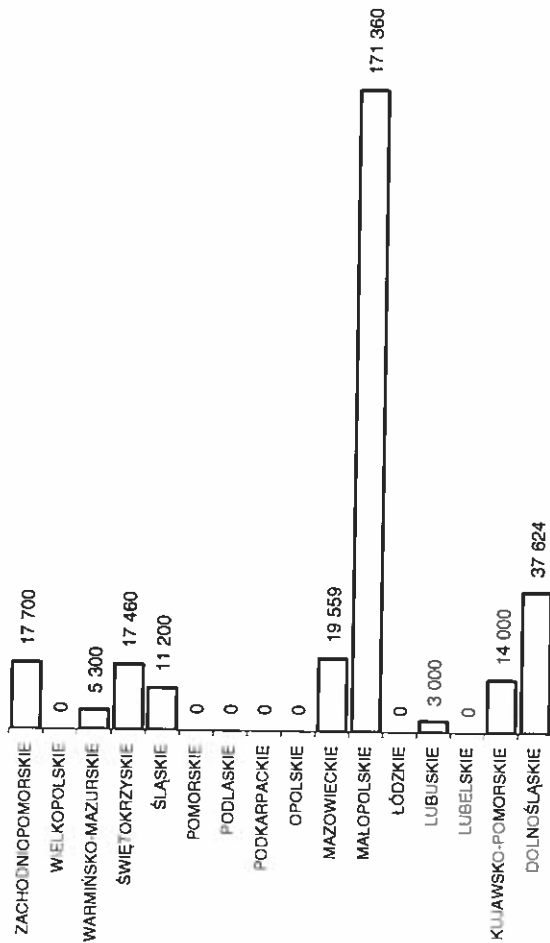
Wykres nr 27. Wysokość wykorzystanych środków w dziedzinie Zdrowie w poszczególnych województwach (w zł)

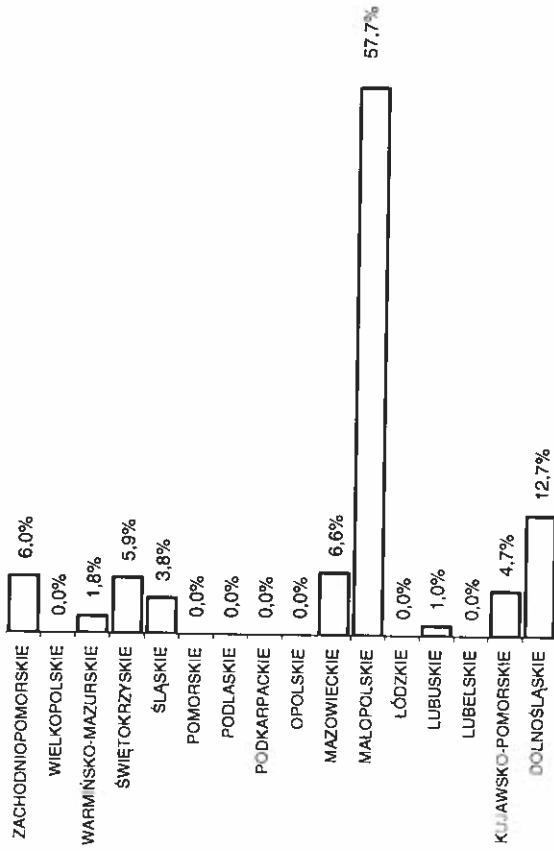
Wykres nr 28. Wysokość wykorzystanych środków w dziedzinie Zdrowie w poszczególnych województwach (w %)

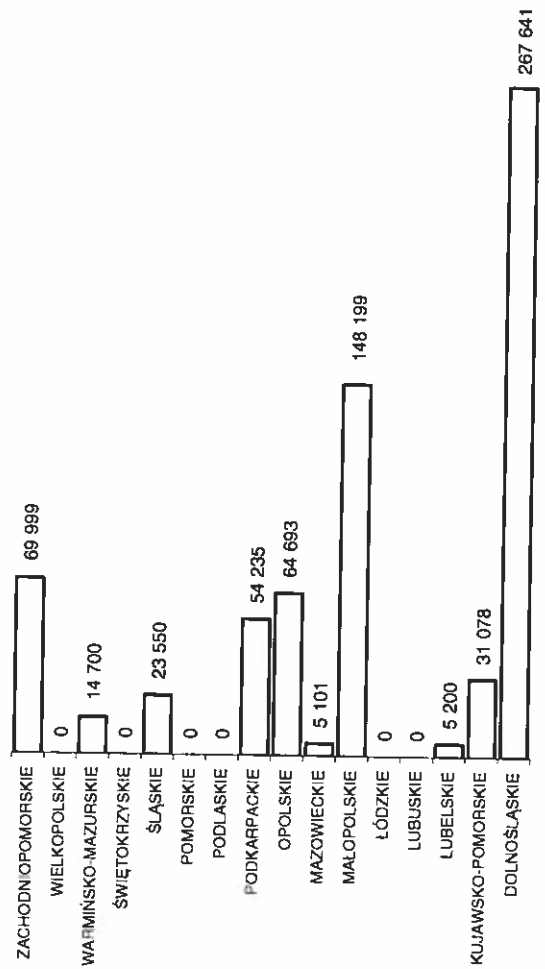
Wykres nr 29. Wysokość wykorzystanych środków z rezerwy celowej w dziedzinie Zdrowie w poszczególnych województwach (w zł)

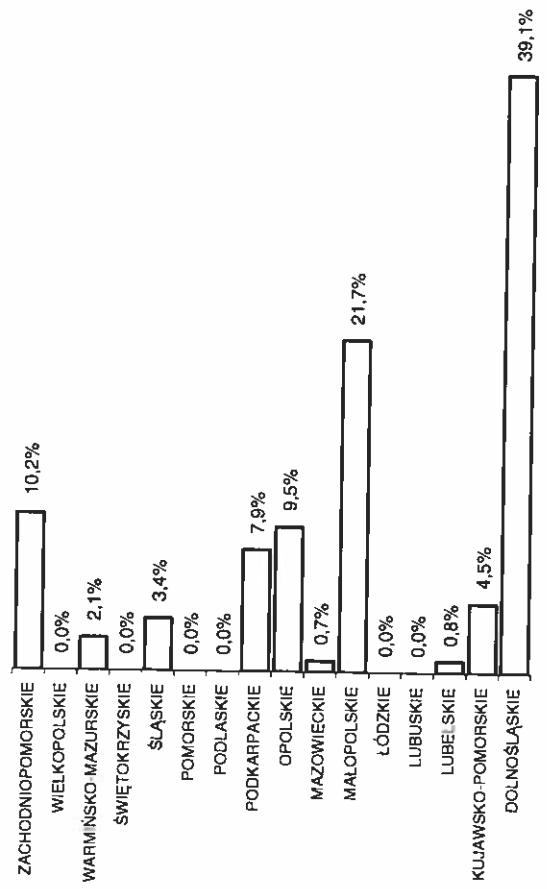
Wykres nr 30. Wysokość wykorzystanych środków z rezerwy celowej w dziedzinie Zdrowie w poszczególnych województwach (w %)

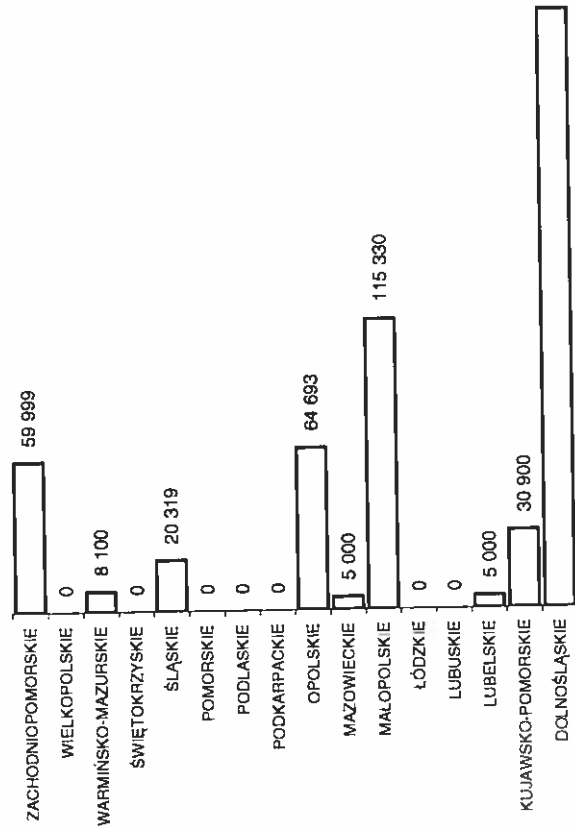
Wykres nr 31. Wysokość całości wykorzystanych środków w dziedzinie Kultura i zachowanie romskiej tożsamości etnicznej w poszczególnych województwach (w zł)

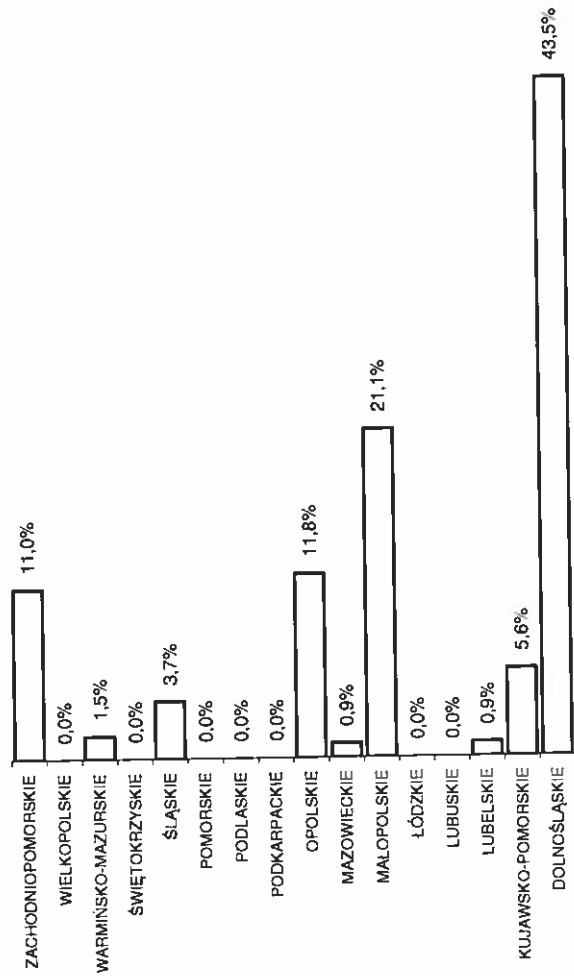
Wykres nr 32. Wysokość całości wykorzystanych środków w dziedzinie Kultura i zachowanie romskiej tożsamości etnicznej w poszczególnych województwach (w %)

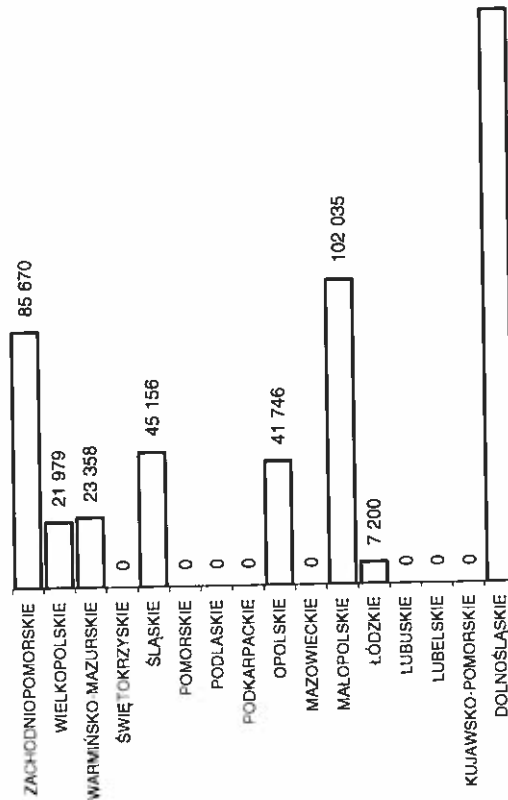
Wykres nr 33. Wysokość wykorzystanych środków z rezerwy celowej w dziedzinie Kultura i zachowanie romskiej tożsamości w poszczególnych województwach (w zł)

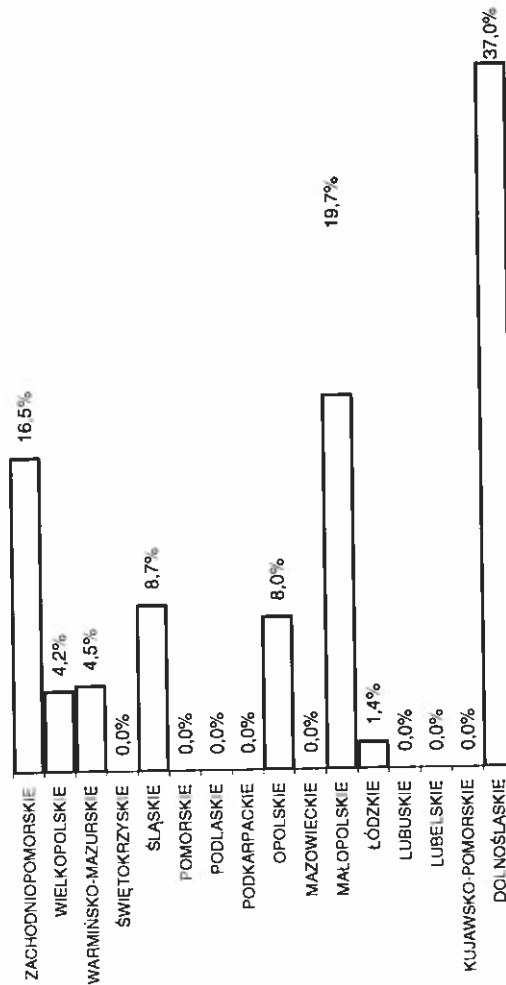
Wykres nr 34. Wysokość wykorzystanych środków z rezerwy celowej w dziedzinie Kultura i zachowanie romskiej tożsamości w poszczególnych województwach (w %)

Wykres nr 35. Wysokość wykorzystanych środków w dziedzinie Romowie a społeczeństwo obywatelskie w poszczególnych województwach (w zł)

Wykres nr 36. Wysokość wykorzystanych środków w dziedzinie Romowie a społeczeństwo obywatelskie w poszczególnych województwach (w %)

Wykres nr 37. Wysokość całości wykorzystanych środków w podziale na poszczególne dziedziny (w zł)

Wiedza o społeczności romskiej
Kultura i zachowanie romskiej tożsamości etnicznej
Bezpieczeństwo, przestępstwa popełniane na tle etnicznym
Sytuacja bytowa
Zdrowie
Praca - bezrobocie
Romowie a społeczeństwo obywatelskie
Edukacja

Wykres nr 39. Wysokość wykorzystanych środków z rezerwy celowej w podziale na poszczególne dziedziny (w zł)

Wiedza o społeczności romskiej
Kultura i zachowanie romskiej tożsamości etnicznej
Bezpieczeństwo, przestępstwa popełniane na tle etnicznym
Sytuacja bytowa
Zdrowie
Praca - bezrobocie
Romowie a społeczeństwo obywatelskie
Edukacja

Wykres nr 38. Wysokość całości wykorzystanych środków w podziale na poszczególne dziedziny (w %)

Wiedza o społeczności romskiej
Kultura i zachowanie romskiej tożsamości etnicznej
Bezpieczeństwo, przestępstwa popełniane na tle etnicznym
Sytuacja bytowa
Zdrowie
Praca - bezrobocie
Romowie a społeczeństwo obywatelskie
Edukacja

Wykres nr 40. Wysokość wykorzystanych środków z rezerwy celowej w podziale na poszczególne dziedziny (w %)

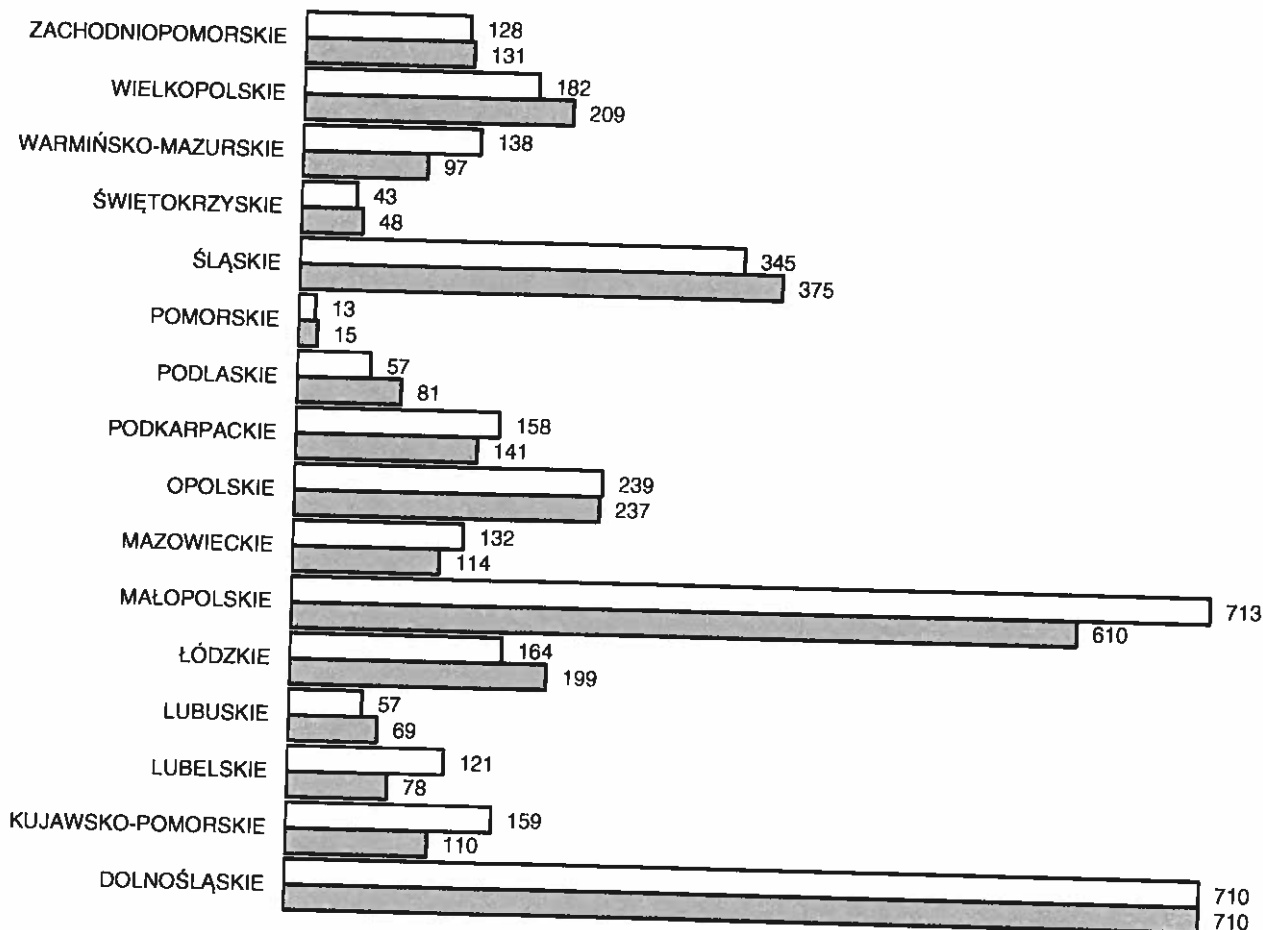
Wiedza o społeczności romskiej
Kultura i zachowanie romskiej tożsamości etnicznej
Bezpieczeństwo, przestępstwa popełniane na tle etnicznym
Sytuacja bytowa
Zdrowie
Praca - bezrobocie
Romowie a społeczeństwo obywatelskie
Edukacja

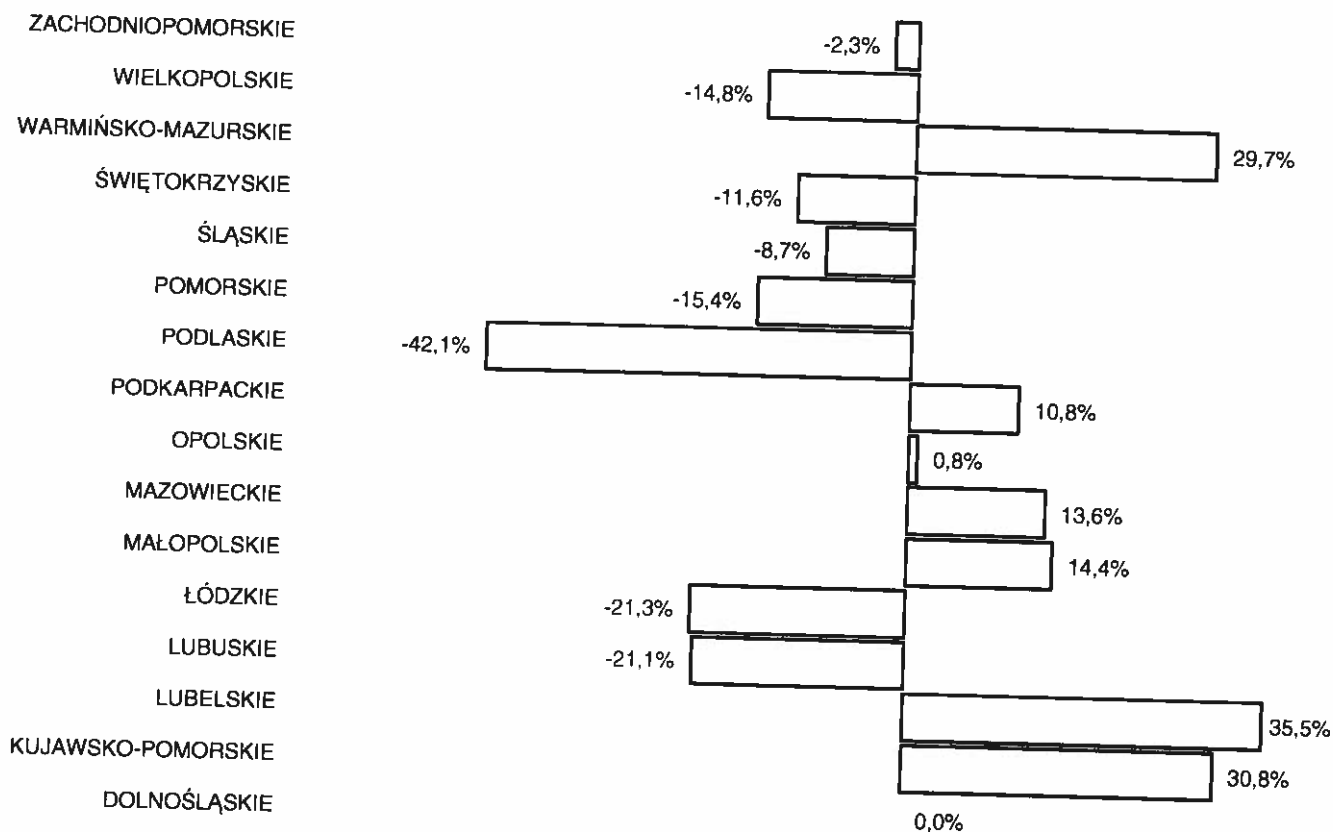
2012/2013

2011/2012

Wykres nr 41. Liczba dzieci romskich objętych obowiązkiem szkolnym w latach szkolnych 2011/2012 i 2012/2013

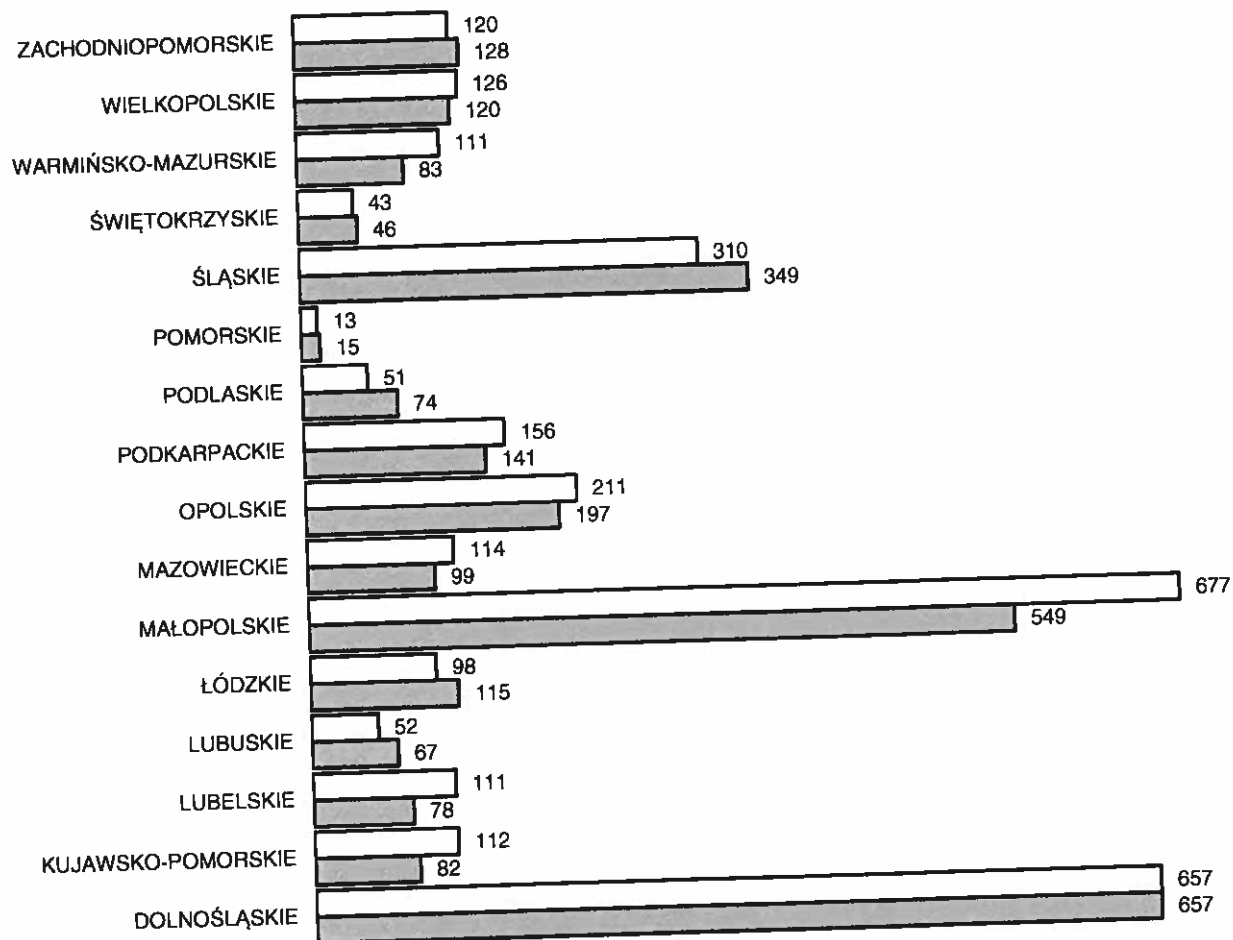

Wykres nr 42. Zmiany liczby dzieci romskich objętych obowiązkiem szkolnym w latach szkolnych 2011/2012 i 2012/2013

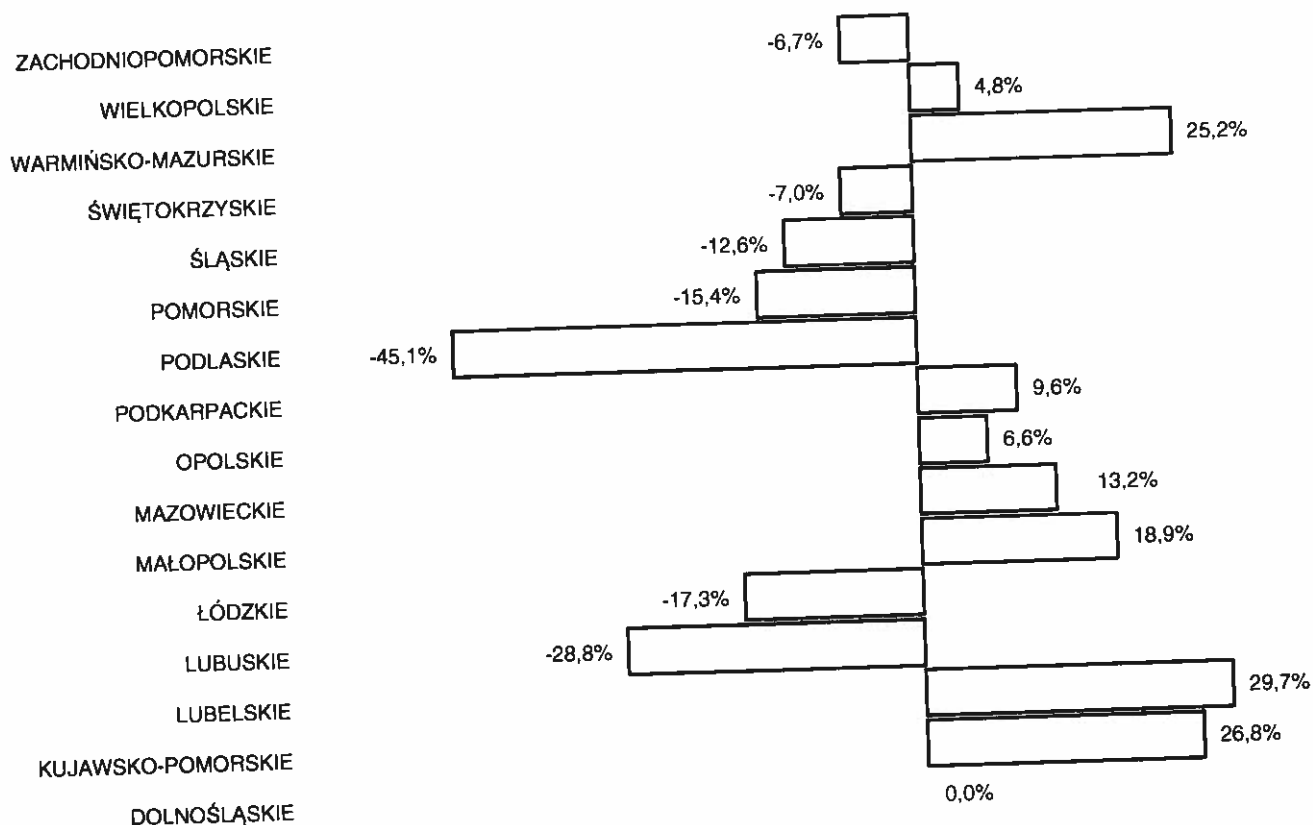

■ 2012/2013
 ■ 2011/2012

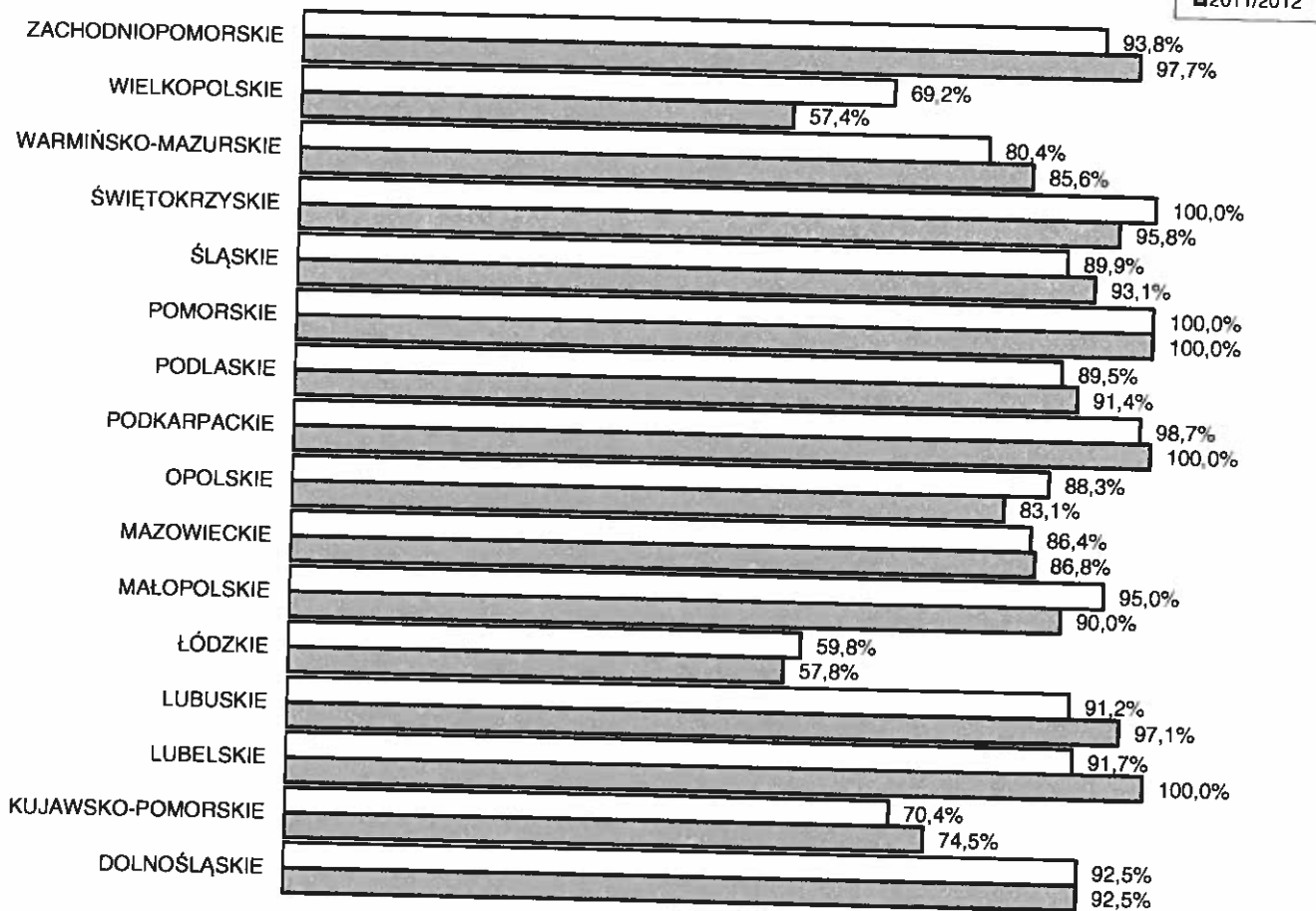
Wykres nr 43. Liczba dzieci romskich realizujących obowiązek szkolny w latach szkolnych 2011/2012 i 2012/2013

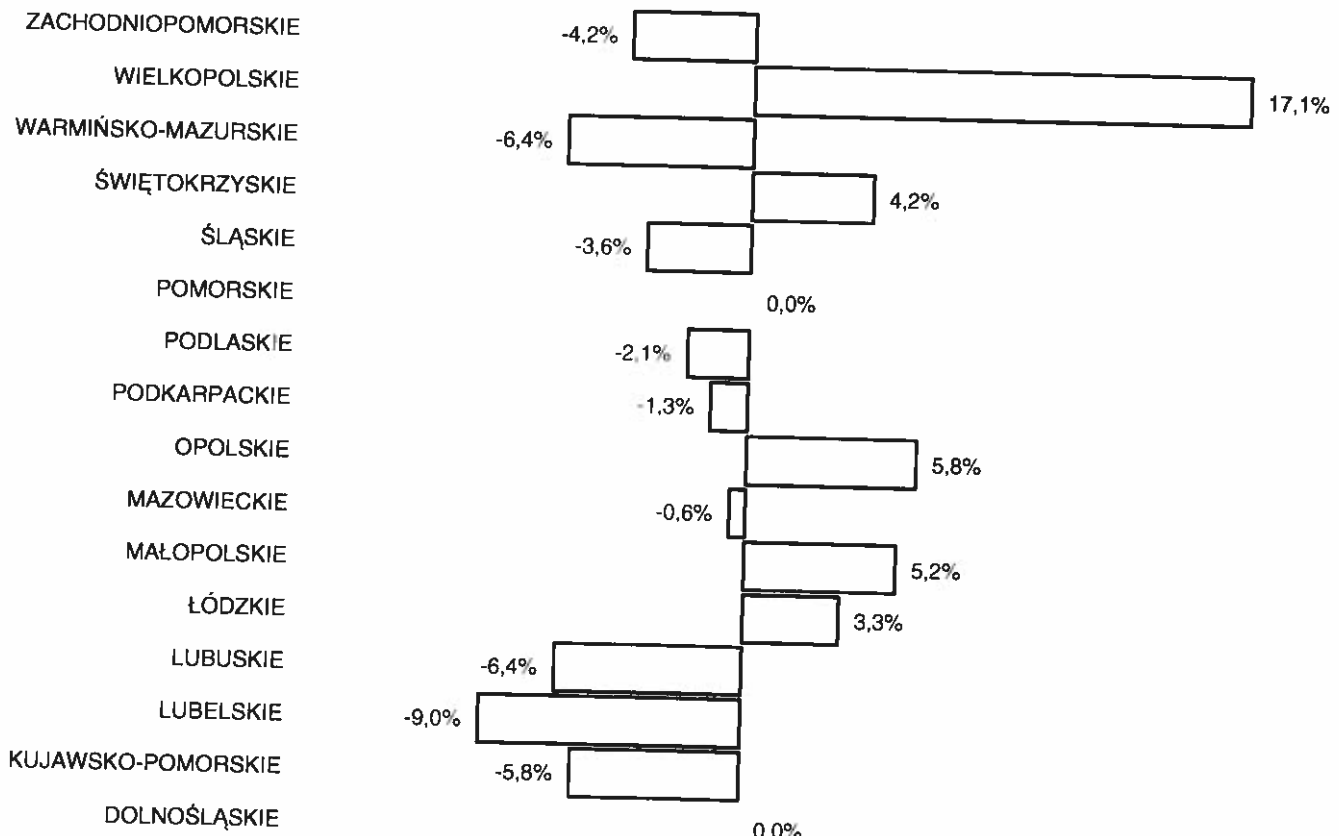
Wykres nr 44. Zmiany liczby dzieci romskich realizujących obowiązek szkolny w latach szkolnych 2011/2012 i 2012/2013

Wykres nr 45. Wskaźnik - liczba dzieci romskich realizujących obowiązek szkolny do liczby dzieci romskich objętych obowiązkiem szkolnym w latach szkolnych 2011/2012 i 2012/2013

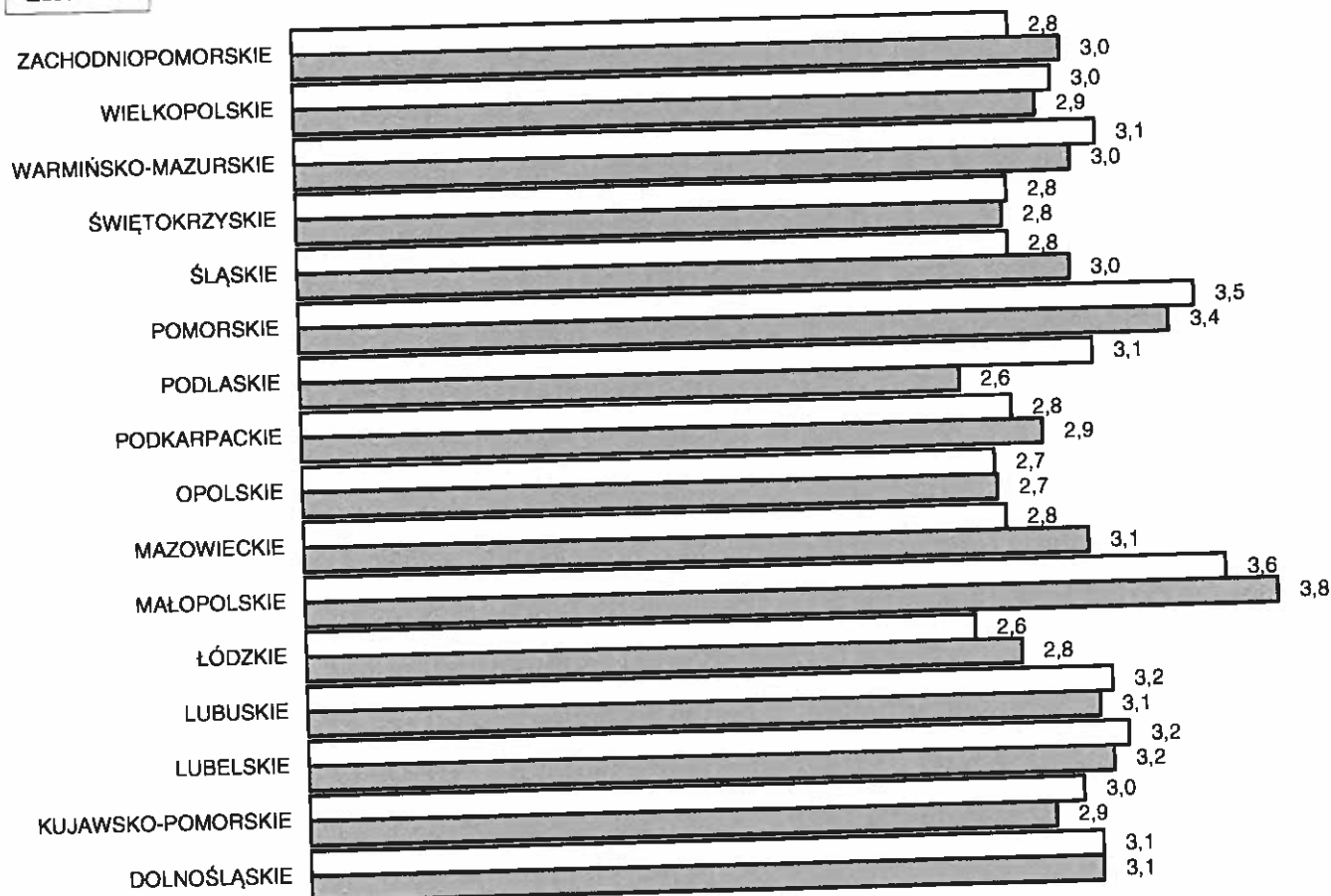
Wykres nr 46. Zmiany wskaźnika (liczba dzieci romskich realizujących obowiązek szkolny do liczby dzieci romskich objętych obowiązkiem szkolnym) w latach szkolnych 2011/2012 i 2012/2013

2012/2013

2011/2012

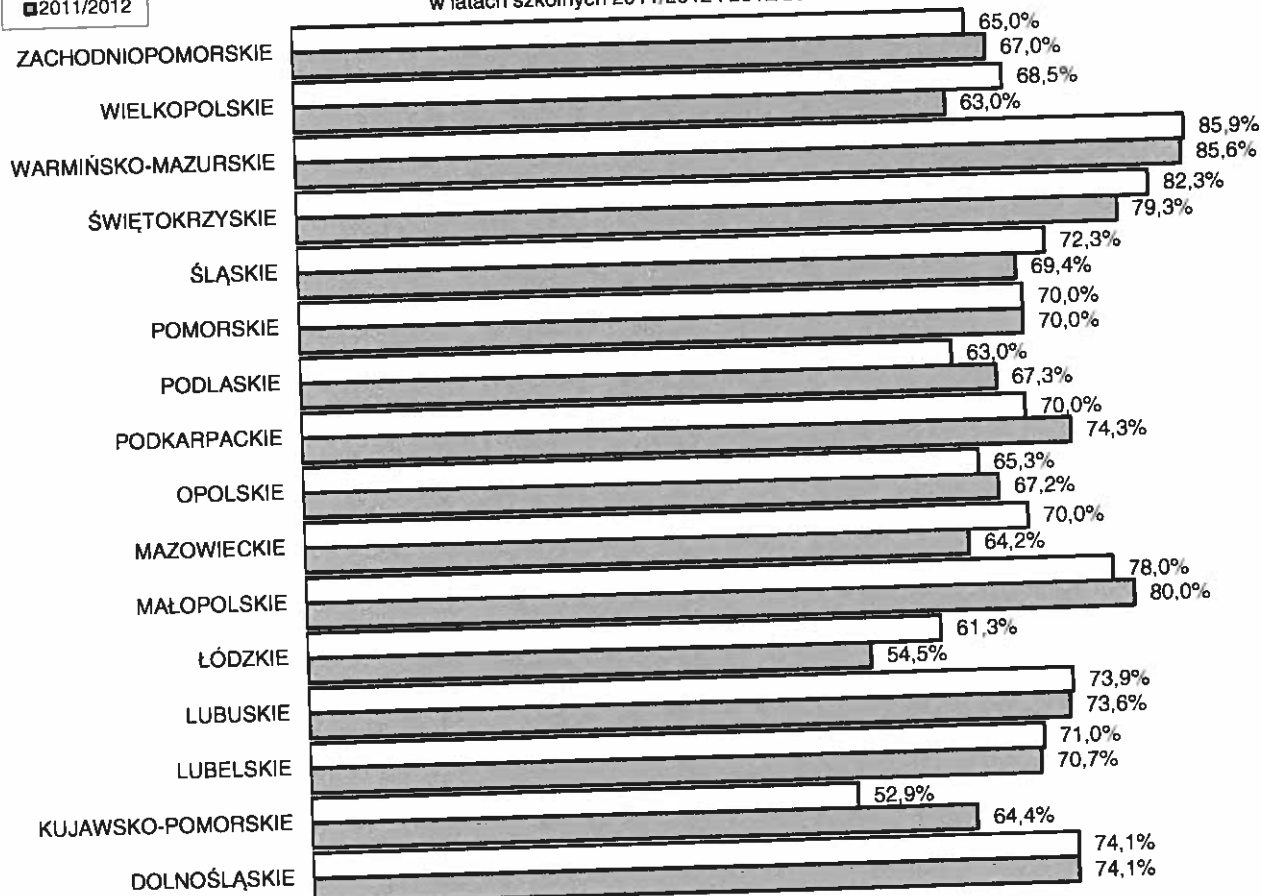
Wykres nr 47. Średnia ocen uczniów romskich w latach szkolnych 2011/2012 i 2012/2013

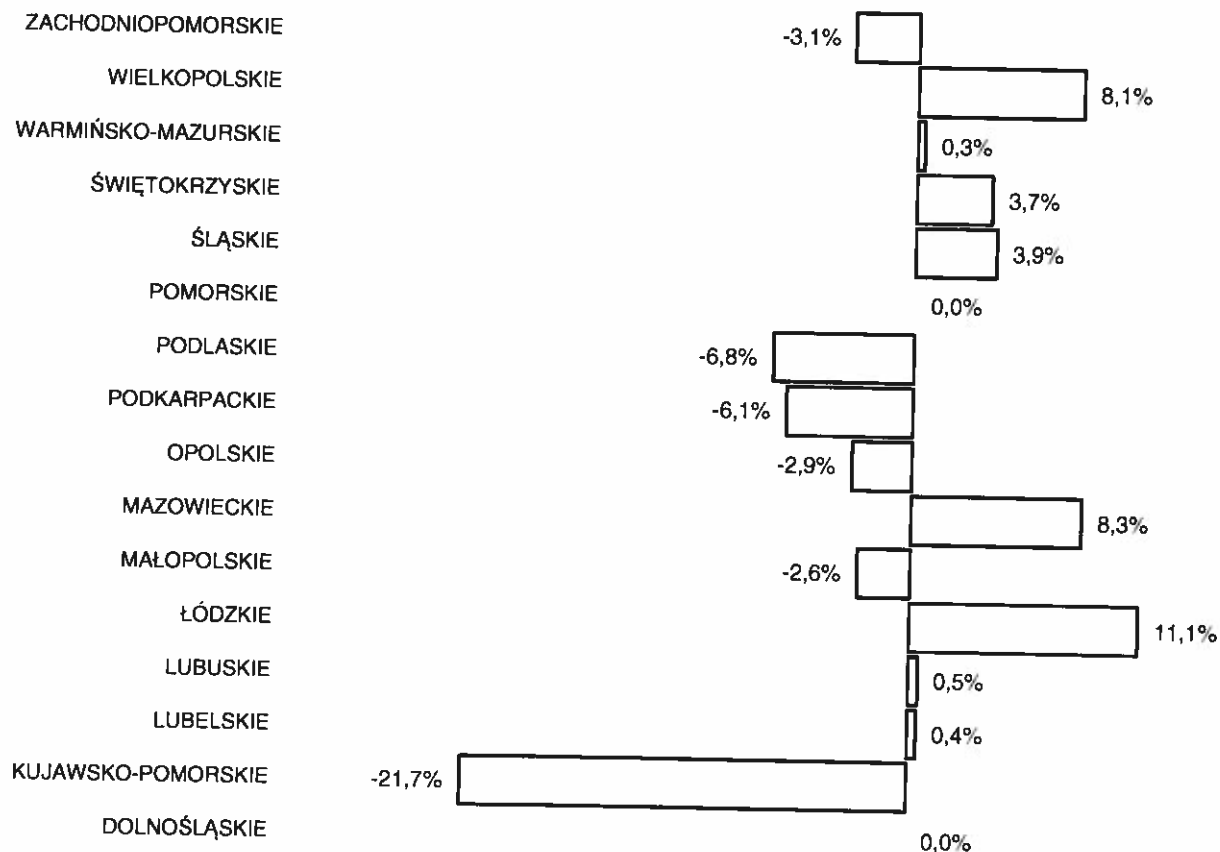
2012/2013

2011/2012

Wykres nr 48. Frekwencja wśród dzieci romskich realizujących obowiązek szkolny w latach szkolnych 2011/2012 i 2012/2013

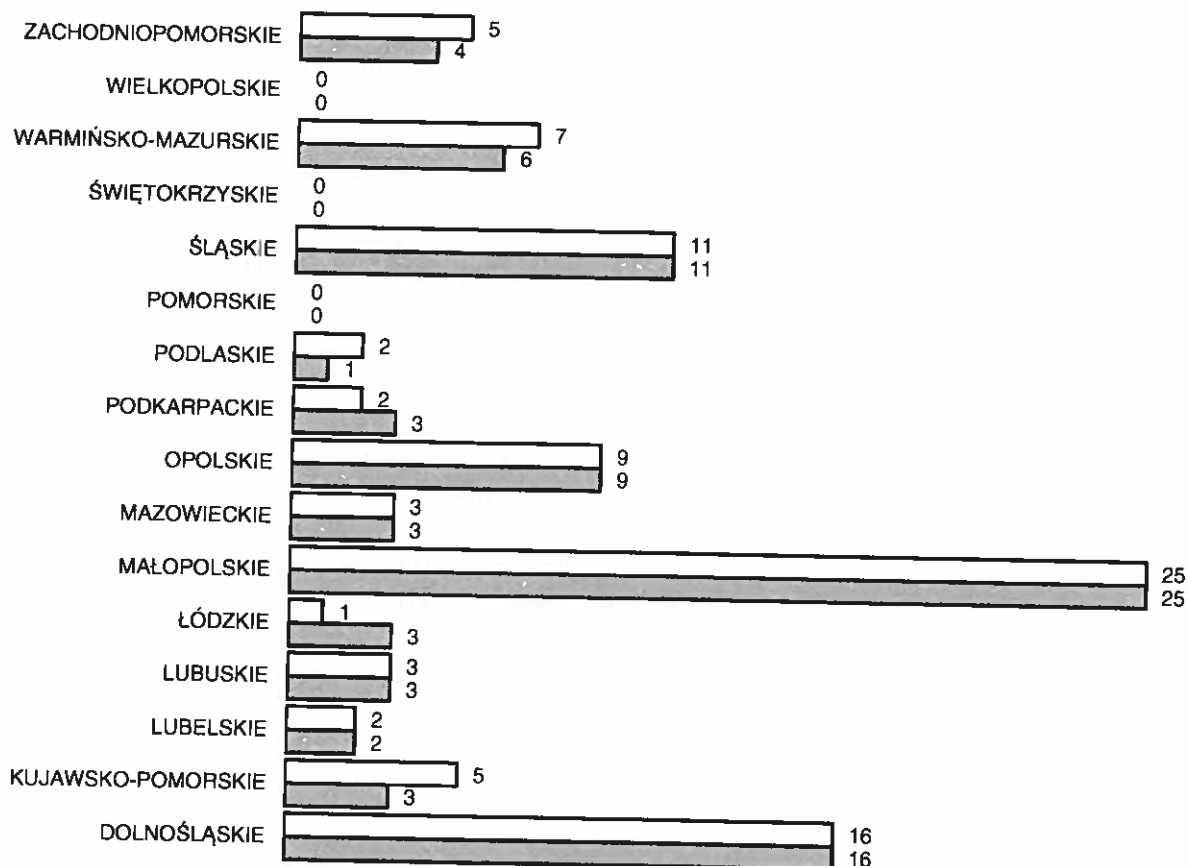

Wykres nr 49. Zmiany frekwencji wśród dzieci romskich realizujących obowiązek szkolny w latach szkolnych 2011/2012 i 2012/2013

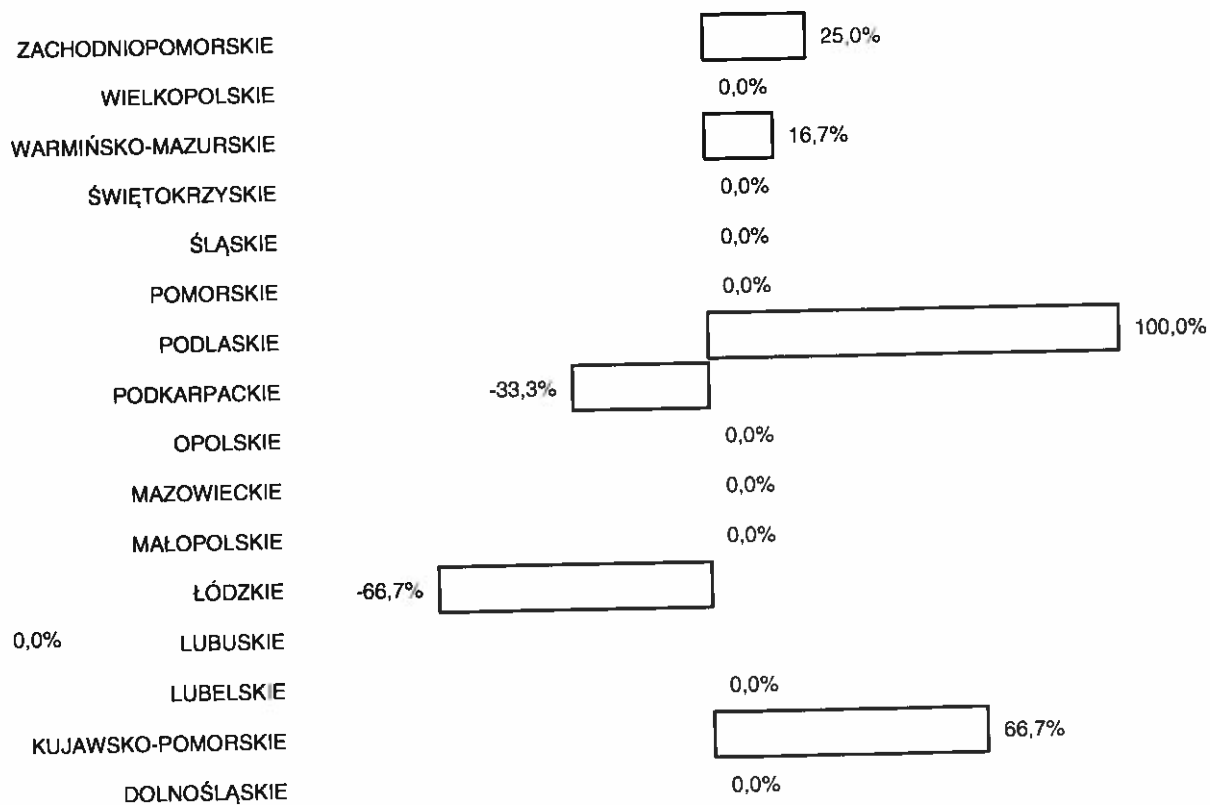

□ 2012/2013
■ 2011/2012

Wykres nr 50. Liczba zatrudnionych asystentów edukacji romskiej w latach szkolnych 2011/2012 i 2012/2013

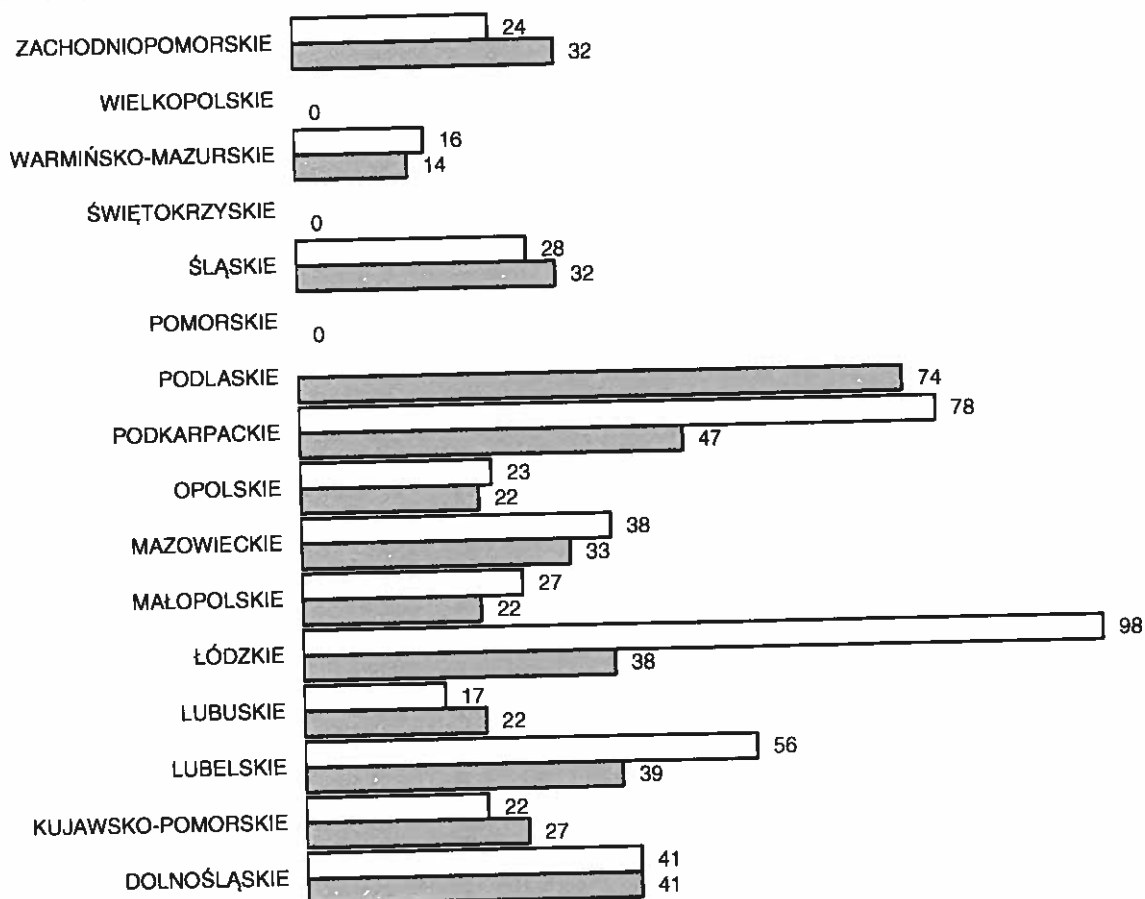

Wykres nr 51. Zmiany liczby zatrudnionych asystentów edukacji romskiej w latach szkolnych 2011/2012 i 2012/2013

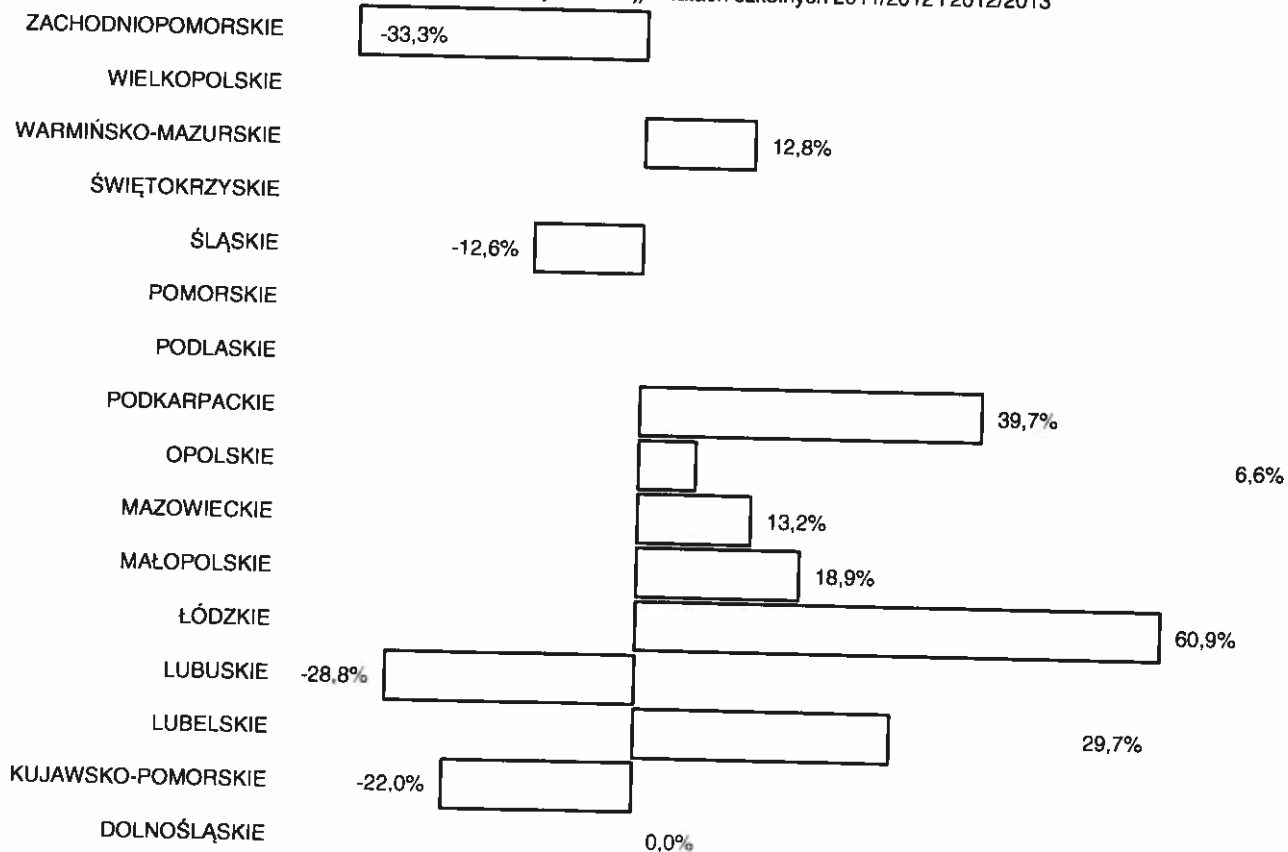

■ 2012/2013
■ 2011/2012

Wykres nr 52. Wskaźnik - liczba dzieci romskich realizujących obowiązek szkolny do liczby zatrudnionych asystentów edukacji romskiej w latach szkolnych 2011/2012 i 2012/2013

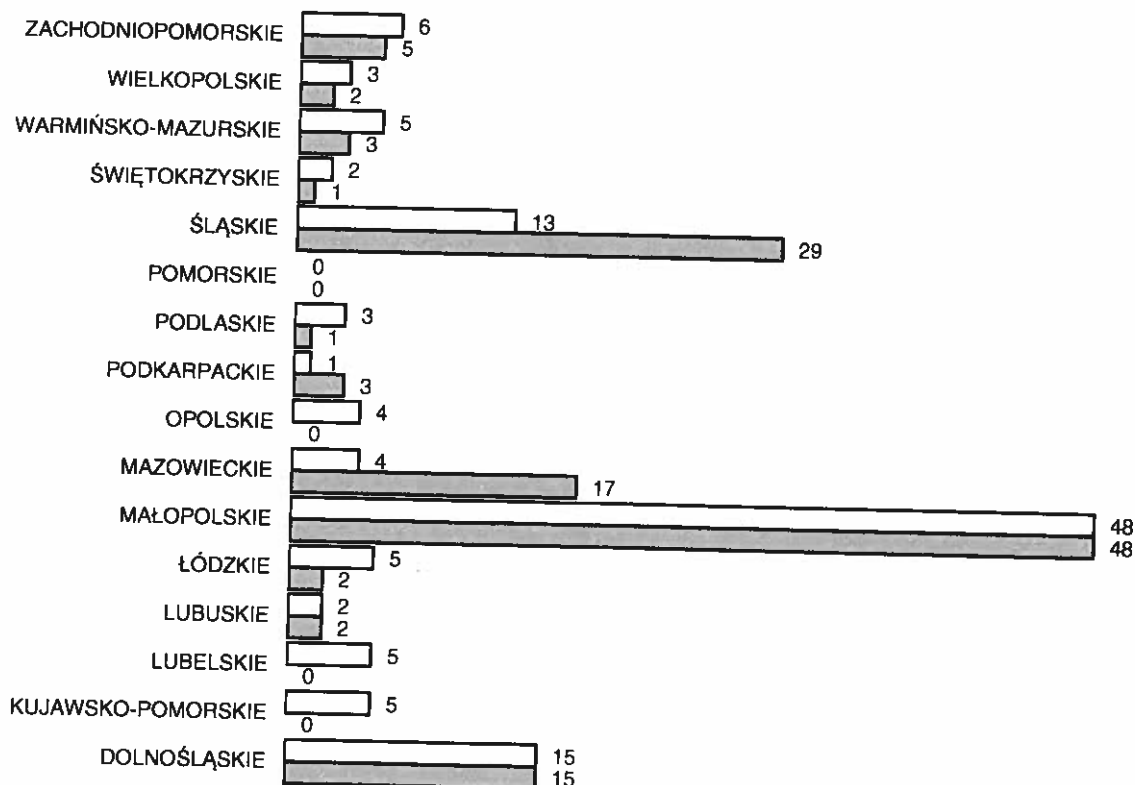

Wykres nr 53. Zmiany wskaźnika (liczba dzieci romskich realizujących obowiązek szkolny do liczby zatrudnionych asystentów edukacji romskiej) w latach szkolnych 2011/2012 i 2012/2013

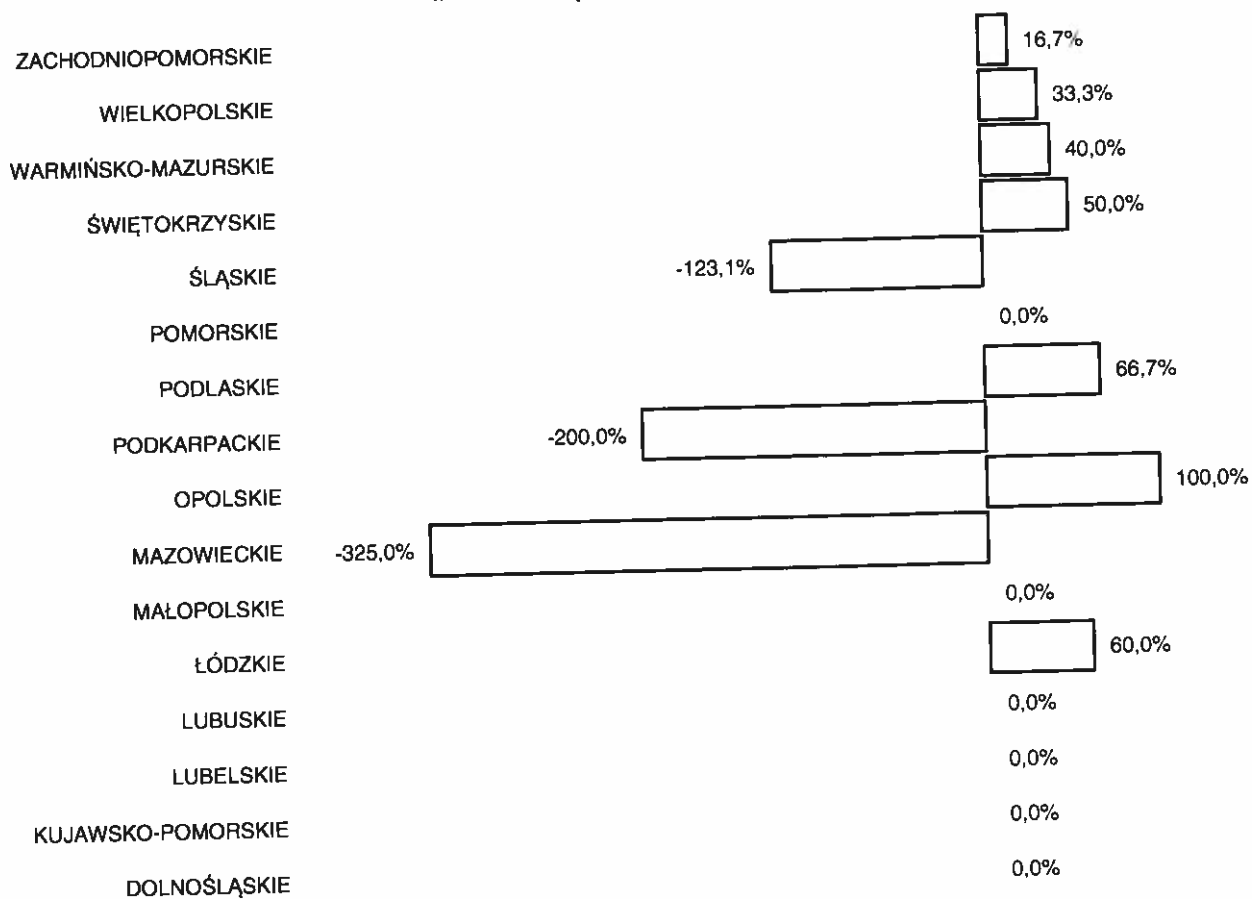

■ 2012/2013
■ 2011/2012

Wykres nr 54. Liczba zatrudnionych nauczycieli wspomagających w latach szkolnych 2011/2012 i 2012/2013

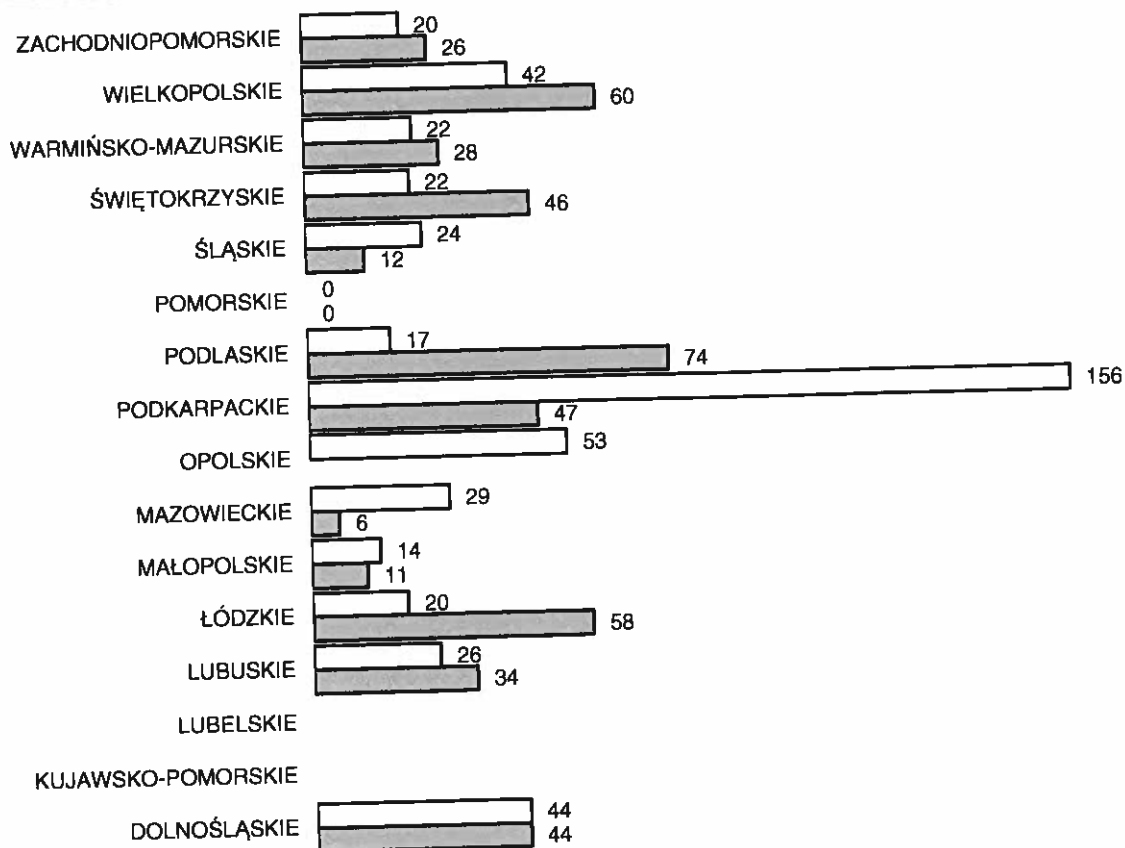

Wykres nr 55. Zmiany liczby zatrudnionych nauczycieli wspomagających w latach szkolnych 2011/2012 i 2012/2013

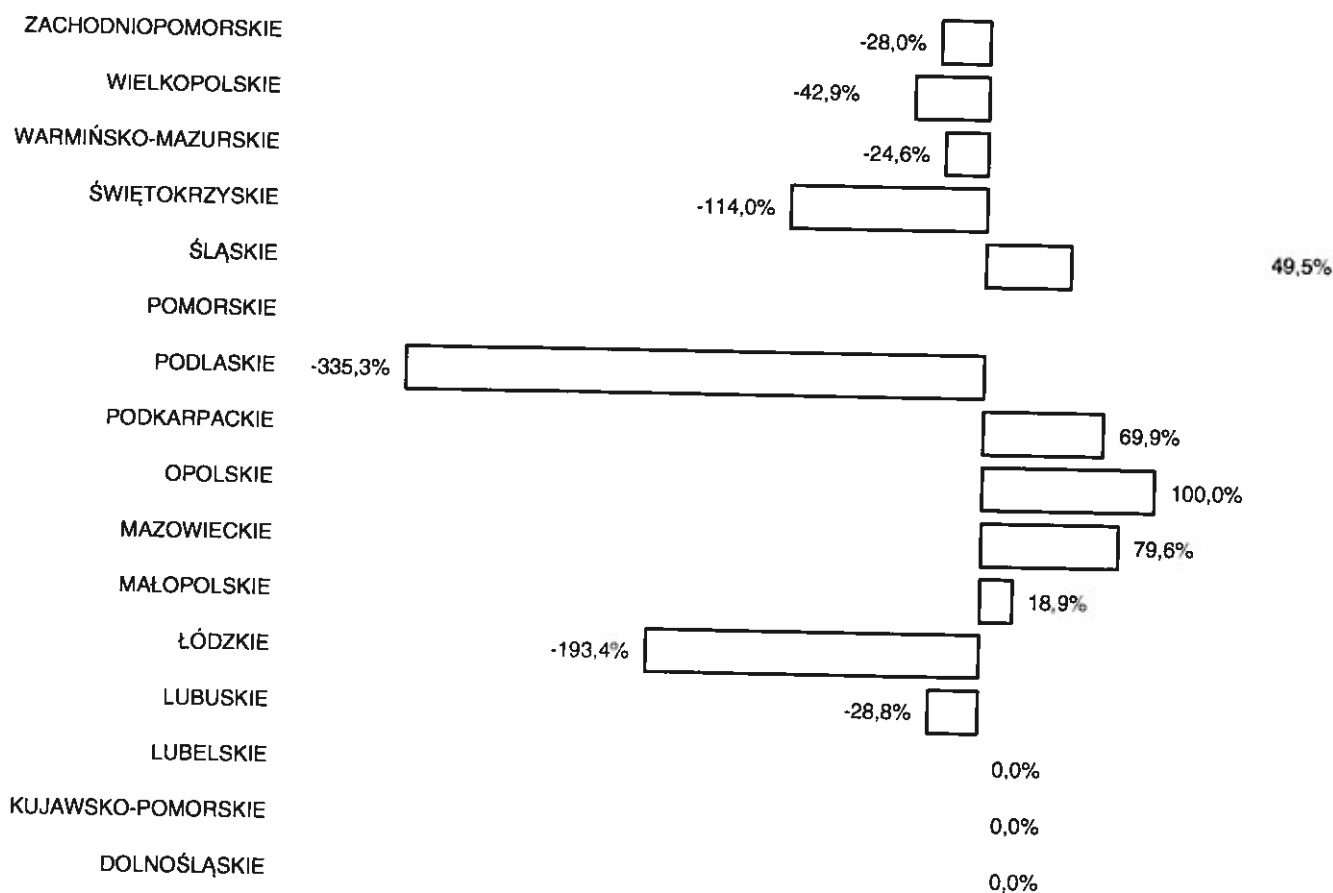

□ 2012/2013
■ 2011/2012

Wykres nr 56. Wskaźnik - liczba dzieci romskich realizujących obowiązek szkolny do liczby zatrudnionych nauczycieli wspomagających latach szkolnych 2011/2012 i 2012/2013

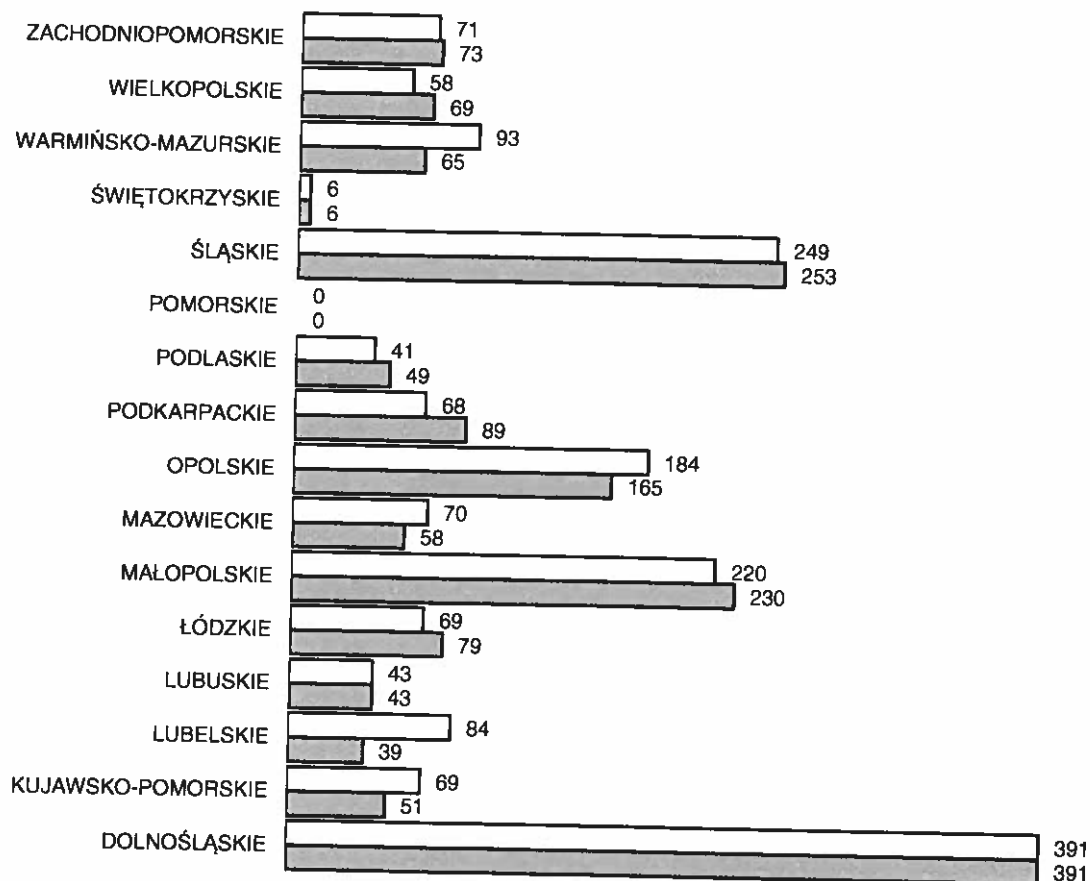

Wykres nr 57. Zmiany wskaźnika (liczba dzieci romskich realizujących obowiązek szkolny do liczby zatrudnionych nauczycieli wspomagających) w latach szkolnych 2011/2012 i 2012/2013

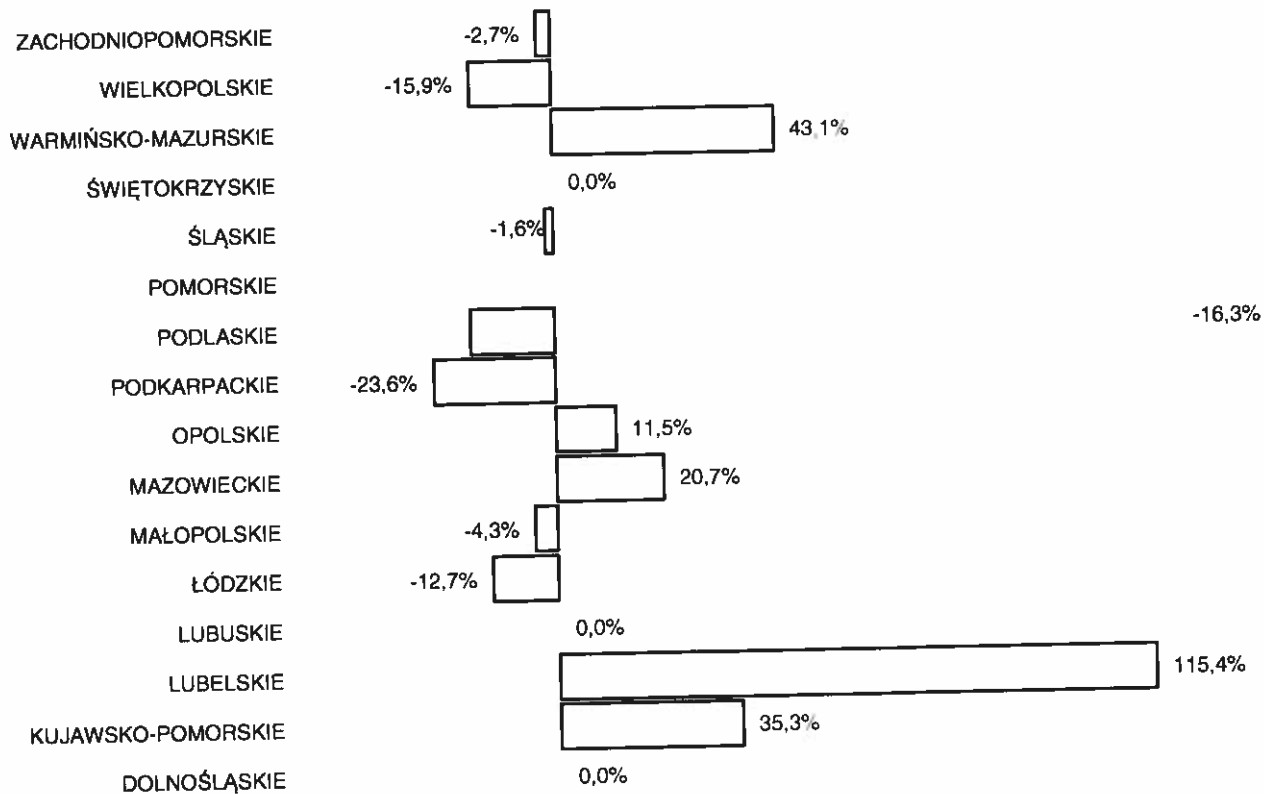

Wykres nr 58. Liczba uczniów romskich uczestniczących w zajęciach wyrównawczych w latach szkolnych 2011/2012 i 2012/2013

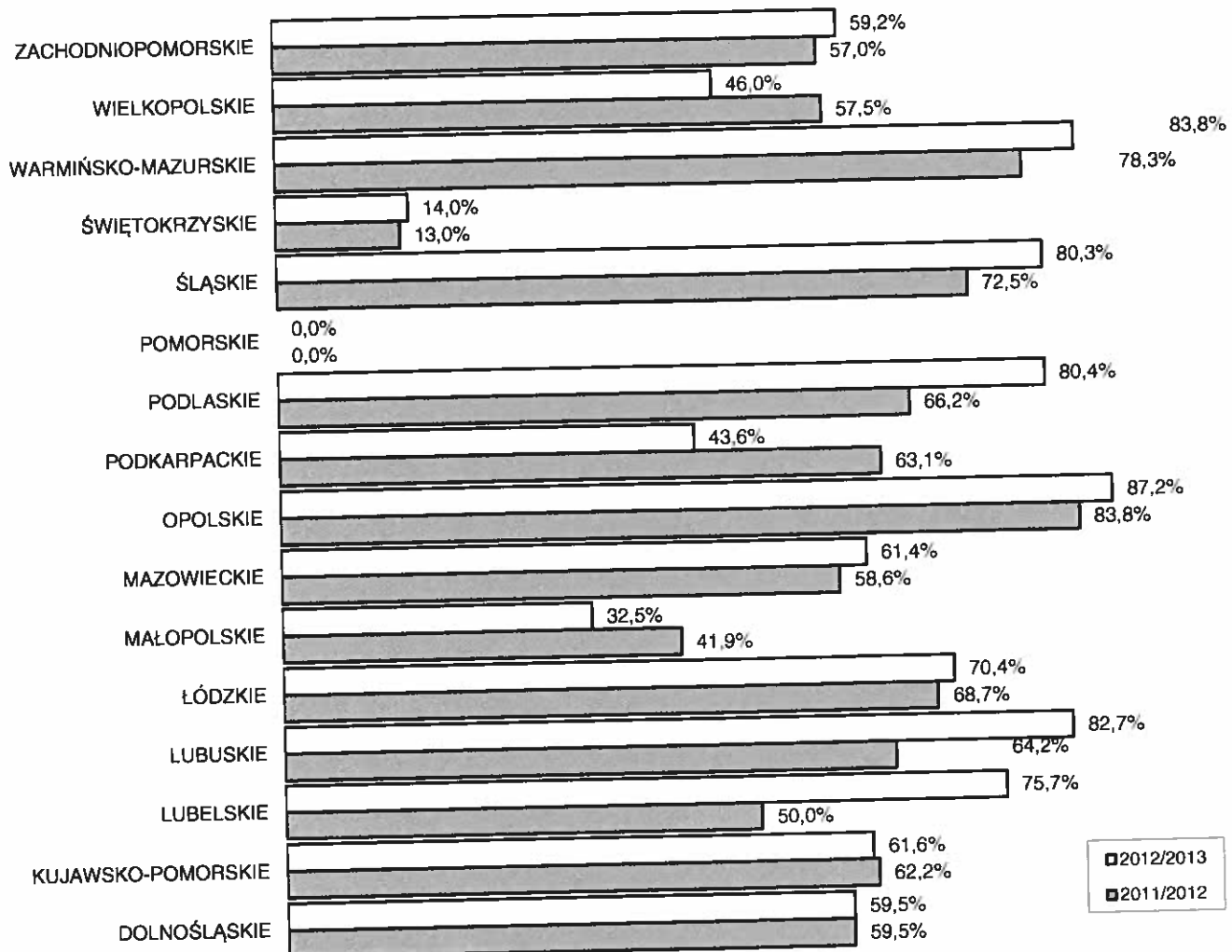
2012/2013
 2011/2012

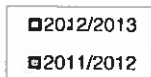

Wykres nr 59. Zmiany liczby uczniów romskich uczestniczących w zajęciach wyrównawczych w latach szkolnych 2011/2012 i 2012/2013

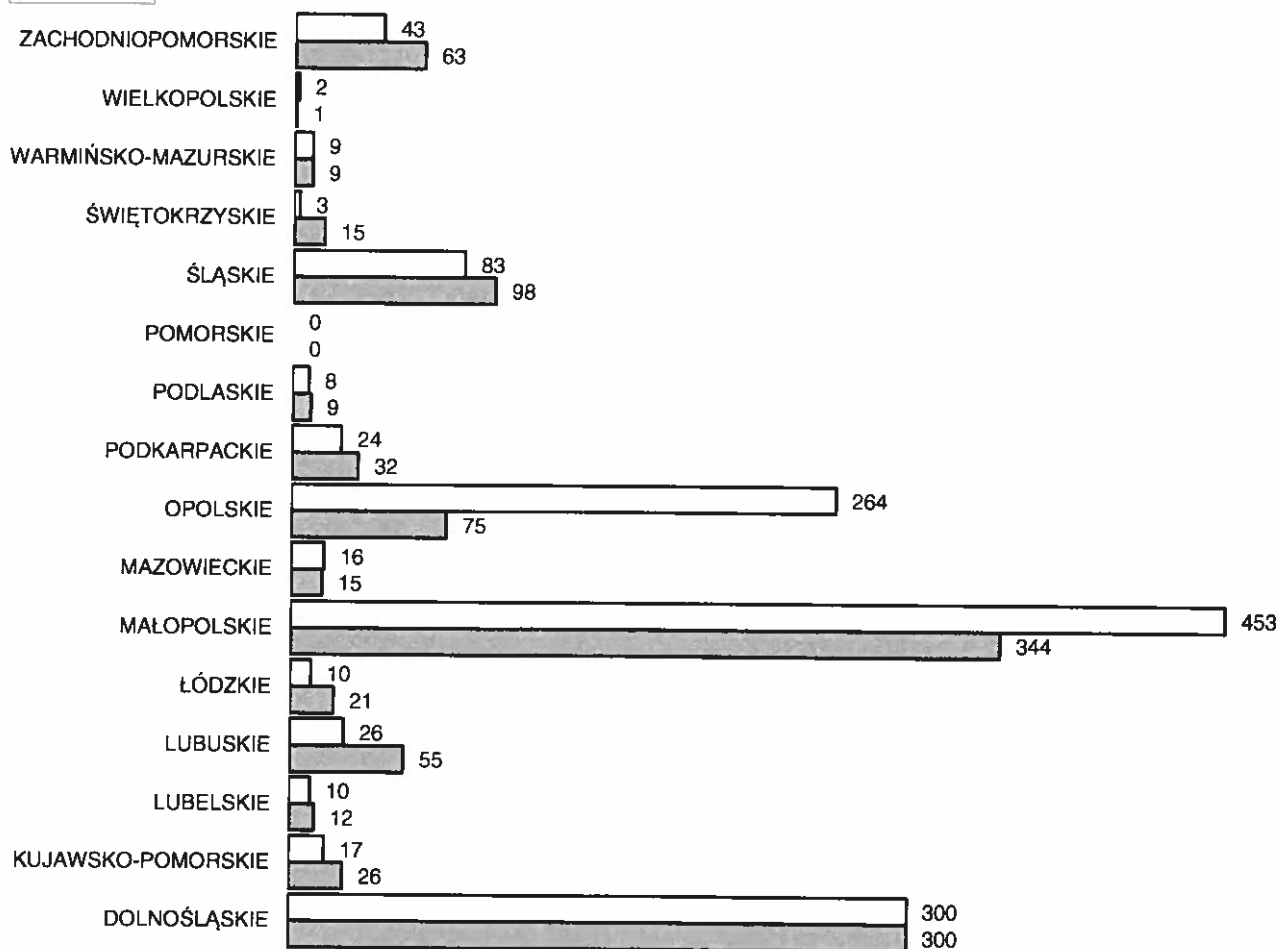

Wykres nr 60. Wskaźnik - liczba uczniów romskich uczestniczących w zajęciach wyrównawczych do liczby dzieci romskich realizujących obowiązek szkolnyw latach szkolnych 2011/2012 i 2012/2013

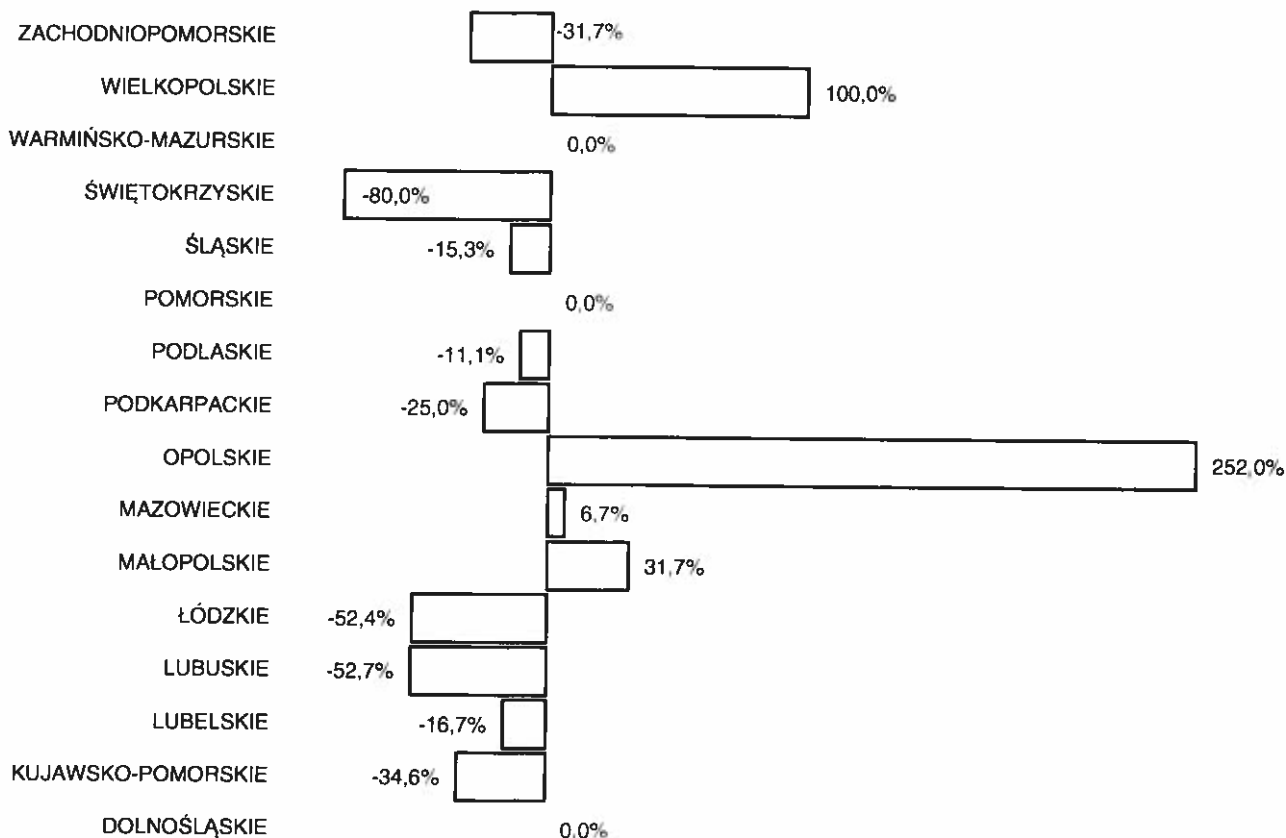

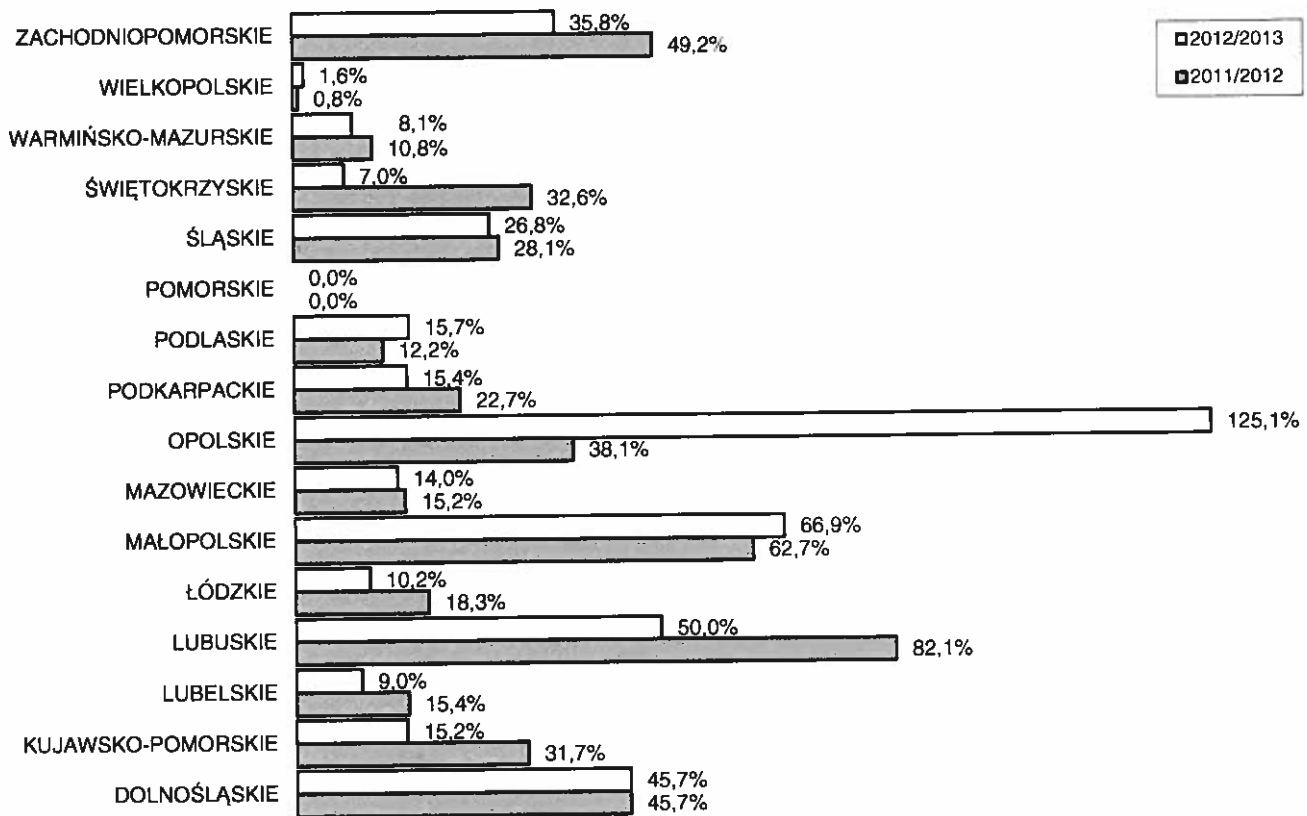
Wykres nr 61. Liczba uczniów romskich uczestniczących w zorganizowanym wypoczynku w latach szkolnych 2011/2012 i 2012/2013

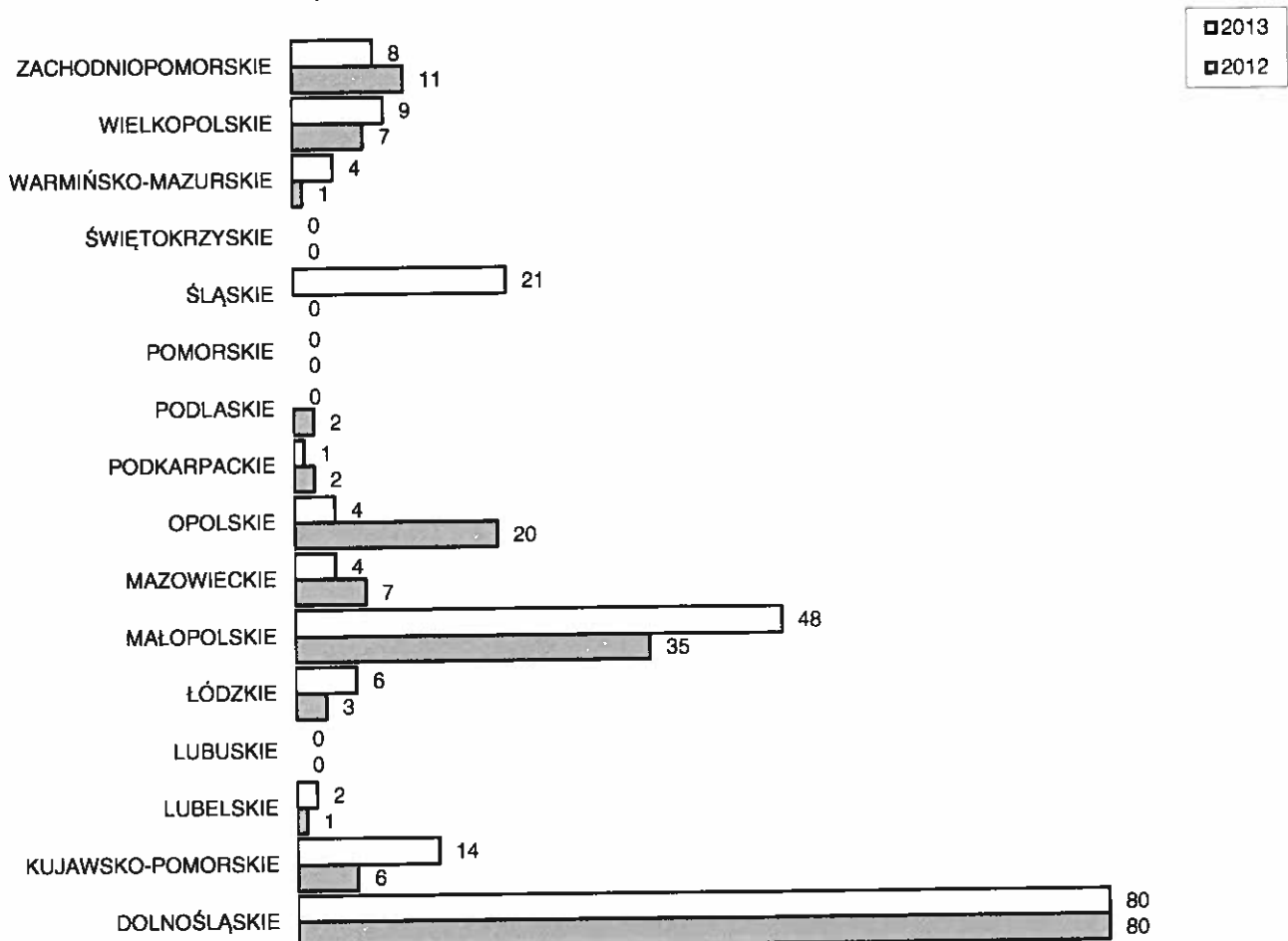
Wykres nr 62. Zmiany liczby uczniów romskich uczestniczących w zorganizowanym wypoczynku w latach szkolnych 2011/2012 i 2012/2013

Wykres nr 63. Wskaźnik - liczba uczniów romskich uczestniczących w zorganizowanym wypoczynku do liczby dzieci romskich realizujących obowiązek szkolny w latach szkolnych 2011/2012 i 2012/2013

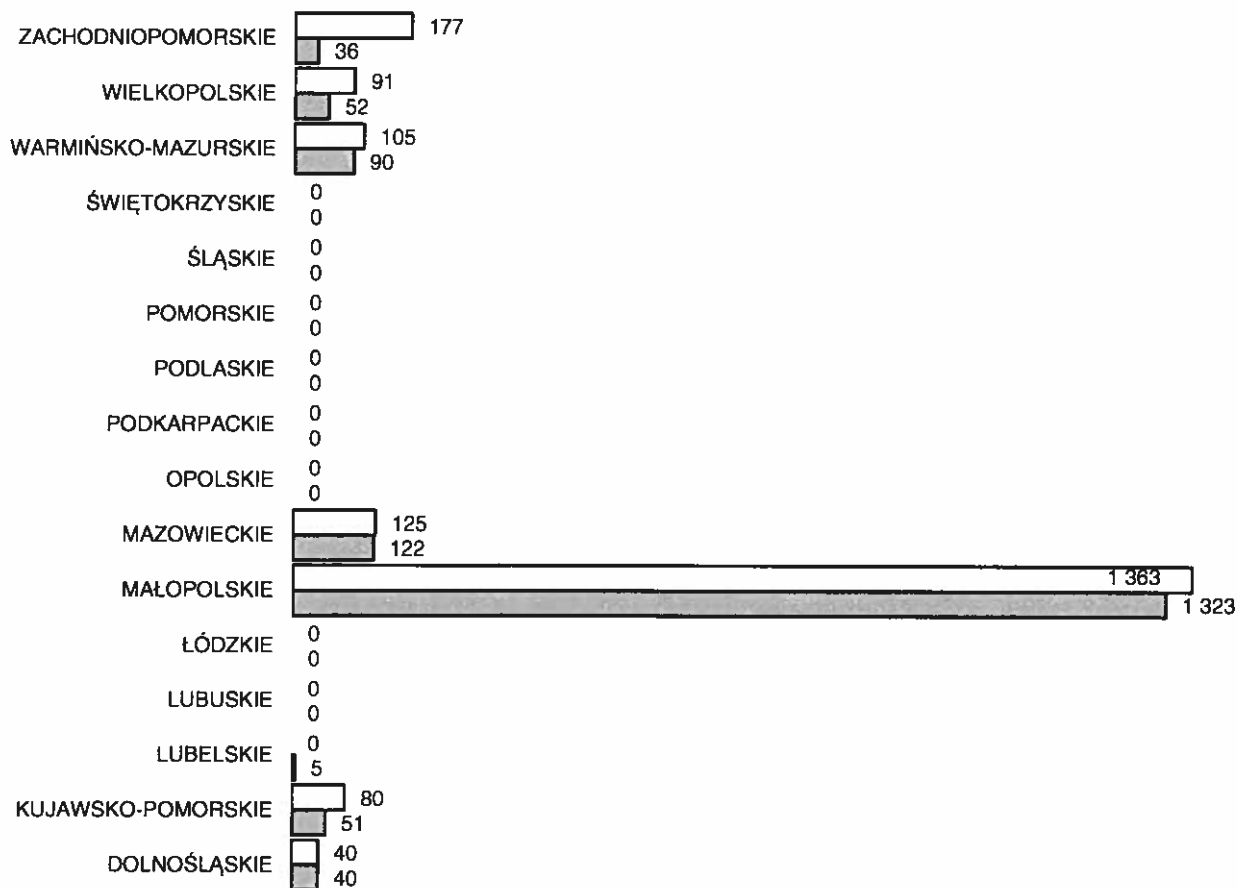

Wykres nr 64. Liczba wyremontowanych mieszkań w latach 2012 i 2013

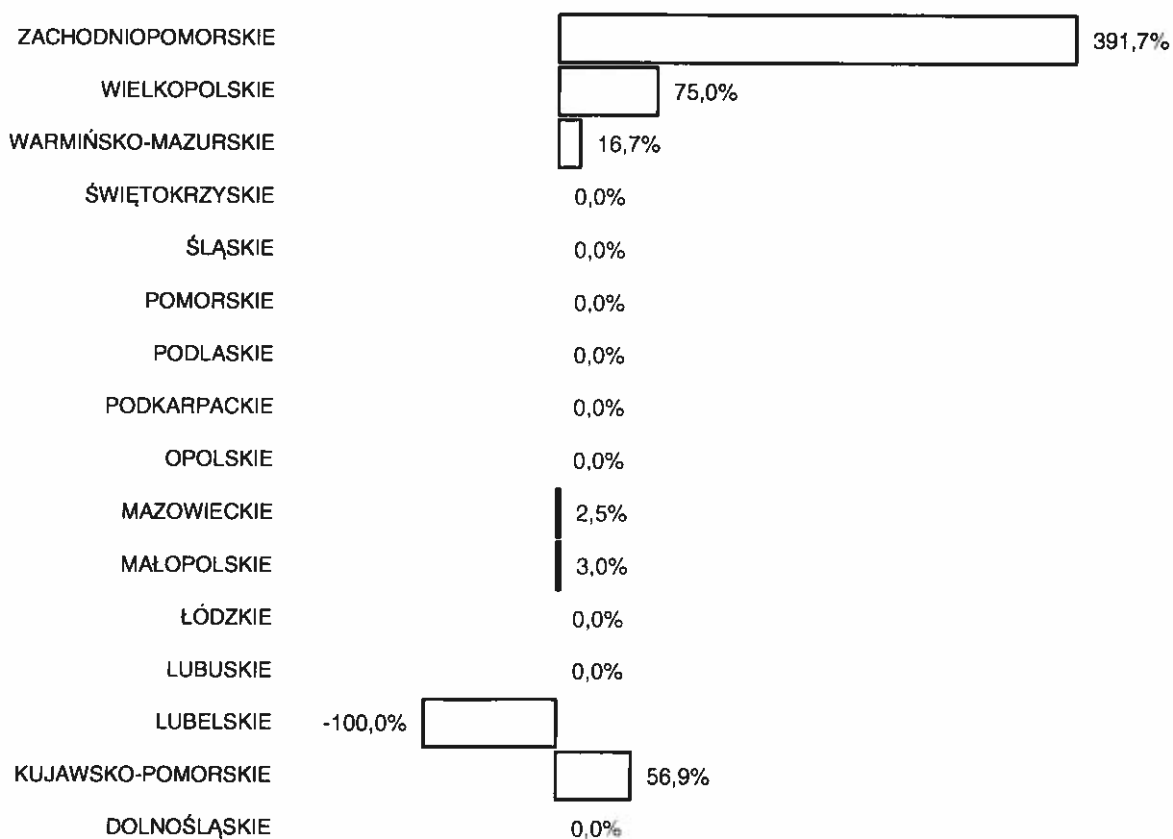

2013
2012

Wykres nr 65. Liczba osób objętych badaniami profilaktycznymi lub szczepieniami ochronnymi w latach 2012 i 2013

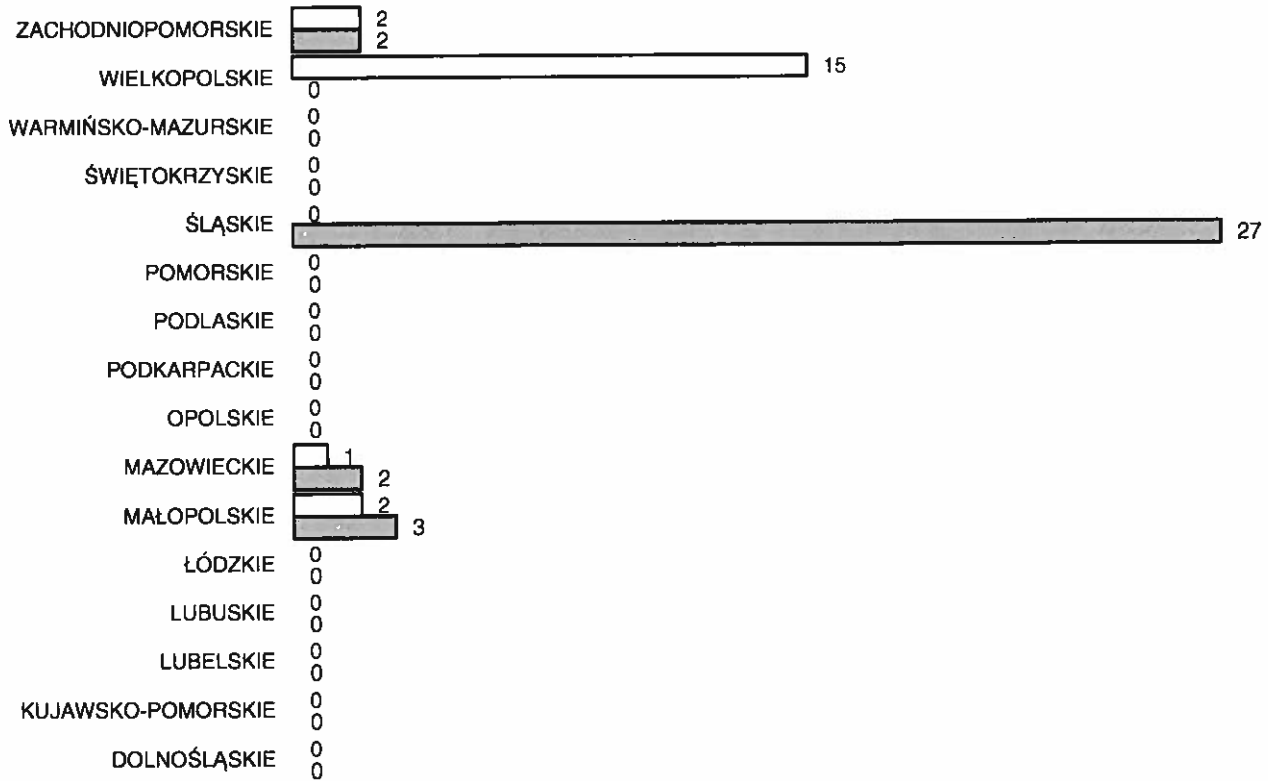

Wykres nr 66. Zmiany liczby osób objętych badaniami profilaktycznymi lub szczepieniami ochronnymi w latach 2012 i 2013

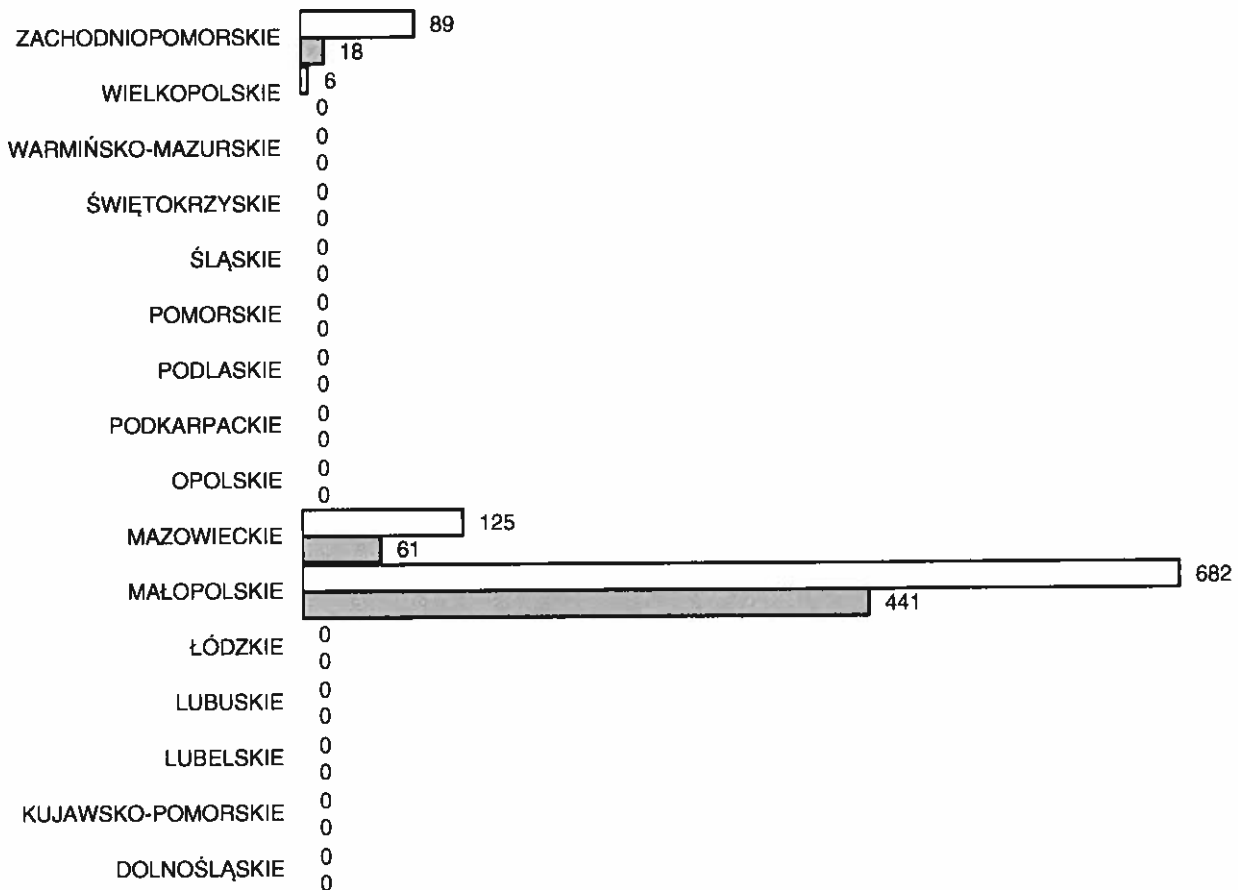
2013
2012

Wykres nr 67. Liczba pielęgniarek środowiskowych zatrudnionych w środowisku romskim w latach 2012 i 2013

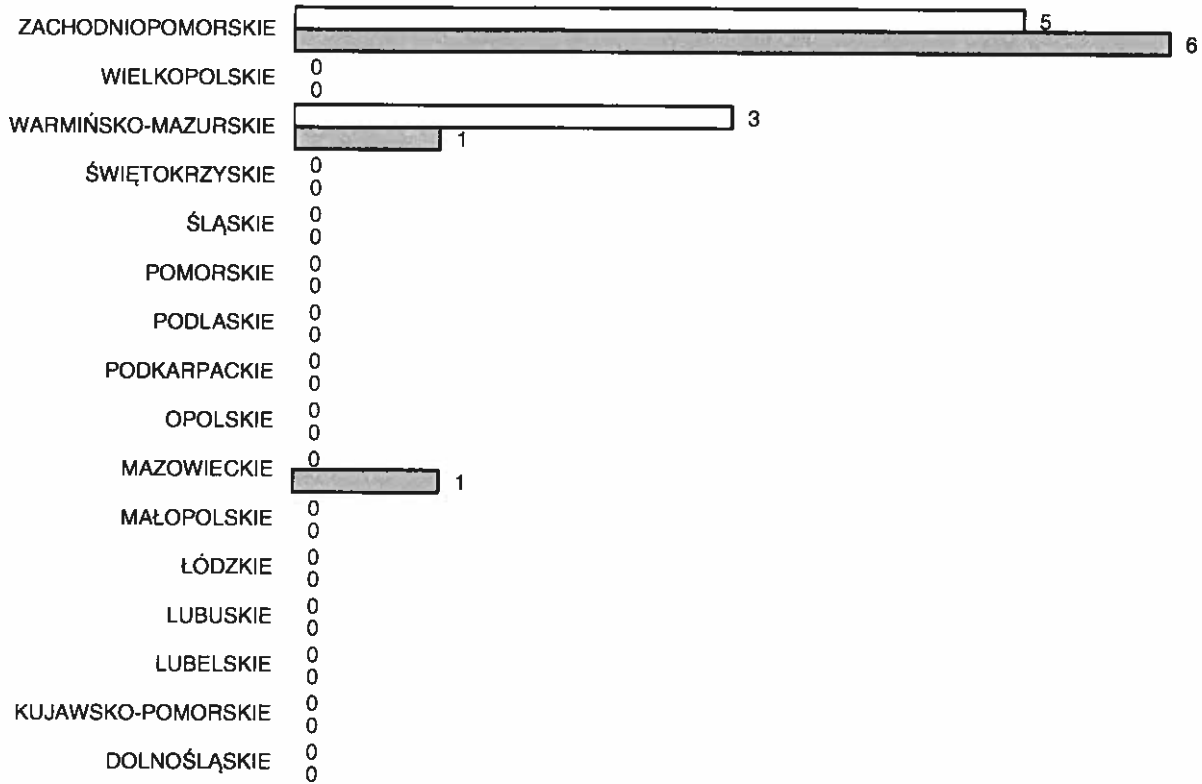
2013
2012

Wykres nr 68. Wskaźnik - liczba Romów objętych badaniami profilaktycznymi lub szczepieniami ochronnymi do liczby zatrudnionych pielęgniarek środowiskowych w latach 2012 i 2013

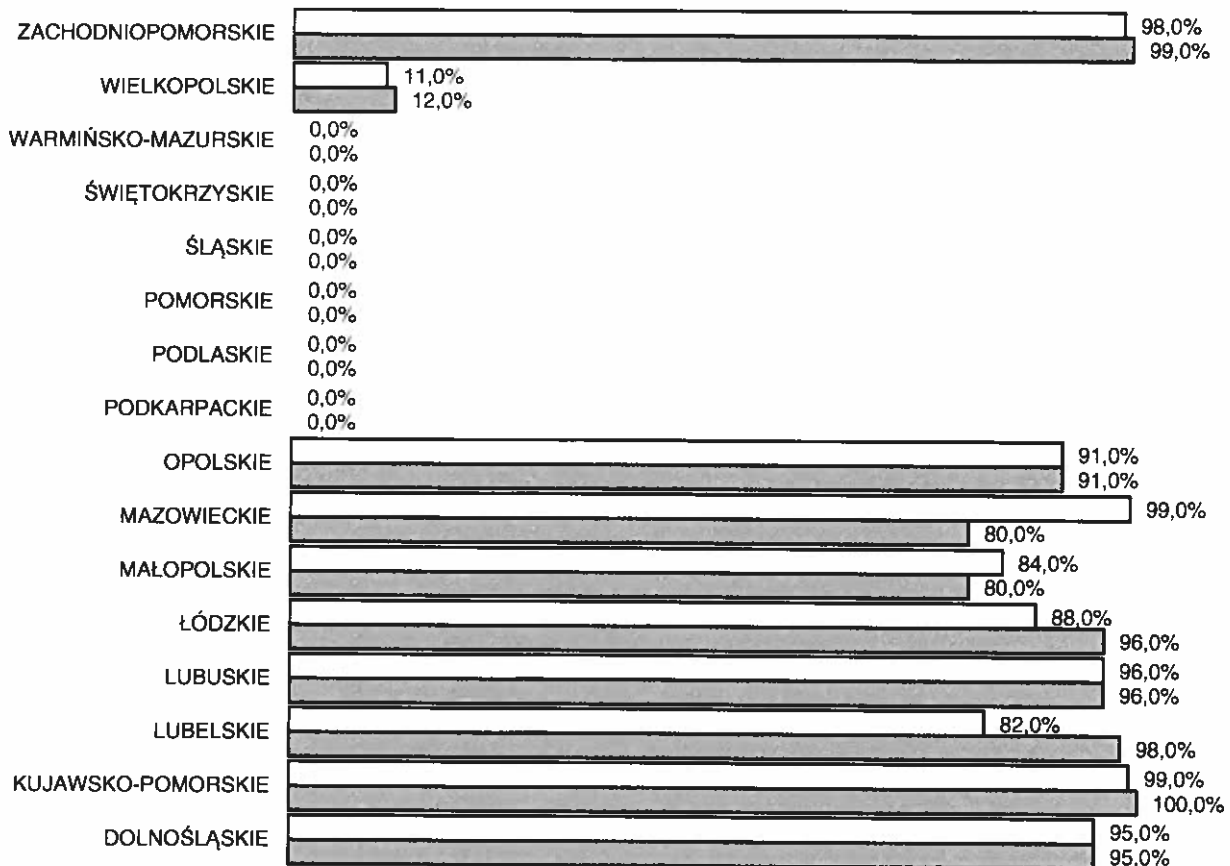
2013
2012

Wykres nr 69. Liczba "białych dni" zorganizowanych w środowisku romskim w latach 2012 i 2013

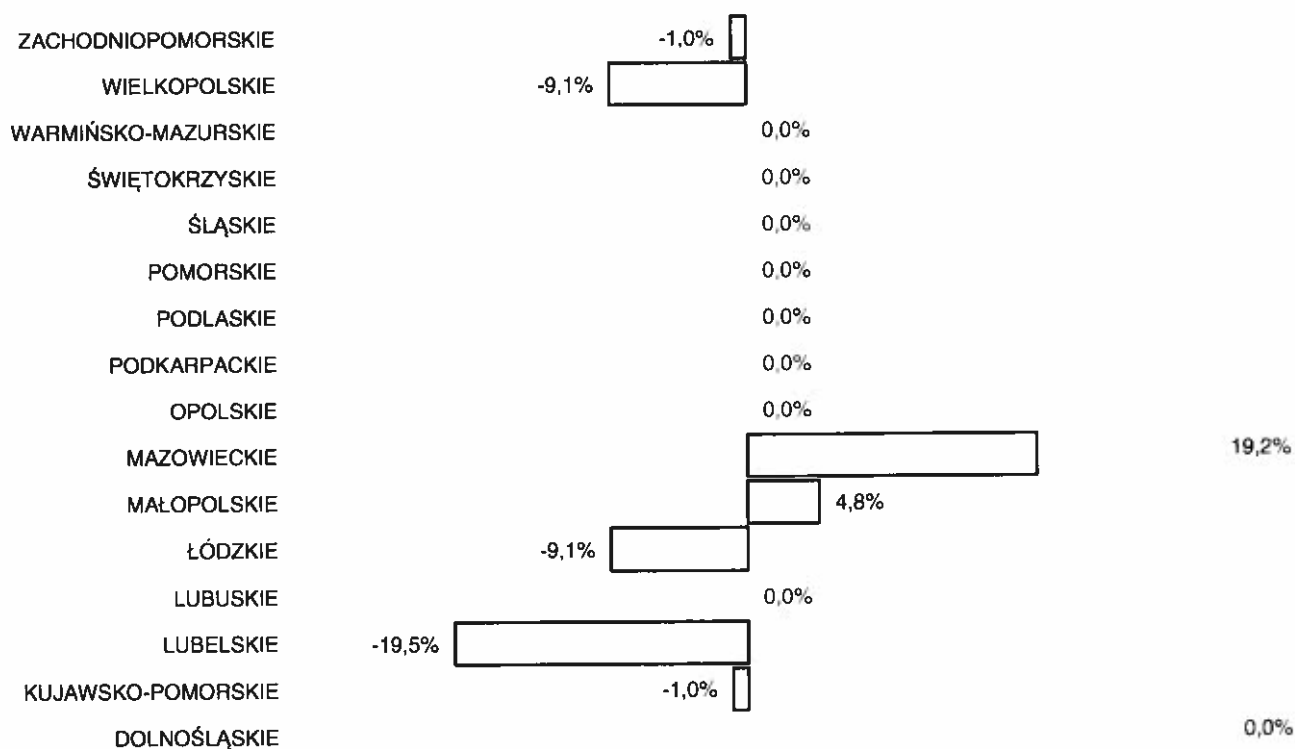
2013
2012

Wykres nr 70. Stopa bezrobocia wśród Romów w latach 2012 i 2013

UWAGA: brak wartości liczbowych przy nazwie województwa oznacza brak danych

Wykres nr 71. Zmiany stopy bezrobocia wśród Romów w latach 2012 i 2013

UWAGA: brak wartości liczbowych przy nazwie województwa oznacza brak danych

Wykres nr 72. Liczba Romów objętych szkoleniami podnoszącymi i zmieniającymi kwalifikacje zawodowe w latach 2012 i 2013

